שיחות קודש

מאת
כבוד קדושת
אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א
שניאורסאהן
מליובאוויטש

❖

שיחת מוצאי ל״ג בעומר ה׳תש״מ

יוצא לאור על-ידי
״ועד שיחות קודש״

חמשת אלפים שבע מאות ושמונים לבריאה
שבעים שנה לנשיאות כ״ק אדמו״ר מלך המשיח שליט״א

בס"ד. שיחת מוצאי ל"ג בעומר ה'תש"מ.

הנחה בלתי מוגה.

א. עס איז דאָך אַן ענין וואָס לכאו' איז שוין נאָך ל"ג בעומר, און מ'האַלט דאָך שוין נאָך תפלת מעריב, אין וועלכע עס איז אויך געווען דער ענין פון ספה"ע. האָט מען דאָס ניט געקענט אָפּלייגן, מצד דעם דין פון אָנהויבן אַן ענין און אַ המשך קודם התפלה שבא זמנה און אפי' חצי שעה לפנ"ז[1].

ביחד עם זה געפינט מען אין ענינים פון קדושה – ווי ביי קדשים[2], אַז נאָך דערויף ווי עס איז געווען די עלי' לרגל, האָט געדאַרפט זיין אויך דער ענין פון לינה אין דעם אָרט וואו מ'האָט עולה לרגל געווען[3].

וואָס עד"ז איז פאַרשטאַנדיק – פונקט ווי דער טעם בפשטות, אַז וואָס איז דער ענין פון לינה, בדוגמא ווי רש"י[4] ברייגגט אַראָפּ בנוגע צו שמע"צ, אַז "קשה עלי פרידתכם", במילא בעט מען אַז מ'זאָל זיך פאַרהאַלטן אויף נאָך אַ שטיקל צייט.

עד"ז איז אויך דער ענין ה"לינה" וואָס מ'בלייבט נאָך דער עלי' לרגל, אע"פ וואָס מ'האָט מקיים געווען די מצוה פון עלי' לרגל בשלימותה, איז אויף צו באַווייזן חביבות הדבר, אַז עס איז שווער דער פאַנאַנדערגיין,

איז לכה"פ איז מען דערנאָך קובע אַן ענין של לינה, וואָס שינה איז דאָס אַן ענין פון אַ קביעות[5] – אז ס'זאָל זיין אויך אַ קביעות אין זמן, לאחרי וואָס עס ענדיקט זיך די עלי' לרגל, איידער מ'גייט אַוועק "איש תחת גפנו ואיש תחת תאנתו"[6].

אין דעם ענין הלינה איז אָבער מודגש, אַז דאָס איז נאָך דערויף וואָס עס ענדיקט זיך דער זמן צו ווענען מ'האָט די חביבות און שייכות און פאַרבונדנקייט.

עס איז דאָך דאָ אָבער נאָך אַ צווייטער ענין, וואָס דאָס ווערט ניט אין אַ זמן נפרד, נאָר דאָס איז אַ **המשך** צו דעם זמן, און דאָס איז ווי דער דין איז ביי קדשים אַז "הלילה הולך אחר היום"[7]:

אין עניני חול כולל אויך בריאת העולם – אויף וועלכער ער זאָגט "בההוא ספרא דילי"[8] (אין זוהר פון רשב"י) אַז די עשרה מאמרות פון דעם אויבערשטן ווערן אָנגערופן מילי דהדיוטא[9] – דאָרט איז היום הולך אחר הלילה, משא"כ ביי קדשים, אין די ענינים פון דער מקדש – איז הלילה הולך אחר היום. ד.ה. אַז דאָס איז ניט אַ זמן נפרד, נאָר דאָס איז אַ זמן וואָס קומט בהמשך צו די ענינים פון דעם יום.

---

1) ראה שו"ע אדה"ז סרל"ב ס"ב. סתפ"ט ס"ד. שו"ע אדה"ז סתפ"ט סי"ז.

2) פסחים צה, ב. סוכה מז, ב.

3) ר"ה ה, א. חגיגה יז, א. ובכ"מ.

4) אמור כג, לו. ראה שיחת ש"פ אמור סכ"ד (לעיל ע' 250).

5) וראה גם עירובין עב, סע"ב ואילך.

6) ל' הכתוב — מלכים-א ה, ה. ועוד.

7) חולין פג, א. ועוד.

8) ע"פ לשון הזח"א עו, א. זח"ג קכד, ב.

9) זח"ג קמט, ב.

אע"פ וואָס בנוגע צו עניני העולם – מילי דהדיוטא, כולל אויך עניני תורה ומצוות וואָס זיינען פאַרבונדן מיט עולם, בדוגמא ווי דער ענין התפלה, וואָס דאָס ווערט דאָך אָנגערופן "חיי שעה"[10], וואָרום דאָס איז פאַרבונדן מיט עניני העולם. [כמבואר בארוכה אין כמה מקומות[11], אויך אין די דרושים פון ל"ג בעומר[12], וואו עס רעדט זיך דער אויפטו און דער חידוש אין די הנהגה פון רשב"י, וואָס ביי אים איז געווען תורתו אומנתו[13] – "חיי עולם"[10], משא"כ דער ענין התפלה איז "חיי שעה"].

דערפאַר איז אין **תפלה** הויבט זיך אָן אַ באַזונדער סדר, אין דער מעריב וואָס איז פאַרבונדן מיט דעם טאָג אַלס אַ יום – וואָס היום הולך אחר הלילה[14],

משא"כ אין עניני **תורה**, זאָגט מען דאָך אַז בכמה ענינים פון שיעורי תורה, אויב מאיזו סיבה שתהי' האָט ער זיי ניט געקענט מסיים זיין במשך היום, איז ער זיי מסיים דעמולט בלילה קודם השינה[15].

ב. דערנאָך קומט צו אַן ענין, והוא העיקר: וואָס בהקדמה (וכנזכר כמ"פ): אַן ענין וואָס ווערט געשריבן איז דאָס לדורו, און אויב דאָס איז נדפס איז דאָס לדורי דורות[16], צוזאַמען מיט תורת הבעש"ט[17] אַז פון יעדער ענין דאַרף מען עפּעס אָפּלערנען.

בנוגע צו ל"ג בעומר ווערט דערציילט און אַראָפּגעבראַכט בכ"מ[18], אַז דער אריז"ל פלעגט קומען למירון אין צוזאַמענהאַנג מיט ל"ג בעומר, און פלעגט דאָרטן זיין עם ב"ב ג' ימים.

עס ווערט ניט געבראַכט מדוייק ווען עס האָבן זיך אָנגעהויבן די ג' ימים, צי דאָס איז אין אַן אופן אַז ל"ג בעומר באמצע, אָדער קודם ל"ג בעומר און ל"ג בעומר בסוף, אָדער ל"ג בעומר בתחילה, עכ"פ במקומות שראיתי שטייט סתם "ג' ימים".

וואָס עפ"ז קומט אויס, אַז אידן קומען זיך צוזאַמען דריי מאָל אין דריי באַזונדערע טעג, און מ'איז זיך מתוועד, און מ'רעדט אין עניני תורה פון רשב"י, איז דאָס מעין ודוגמא און אַ שמץ מנהו, פון דער הנהגה וואָס מ'האָט איבערגעגעבן אין תושבע"פ.

אמת טאַקע, דאָס איז געווען די הנהגה פון דעם אריז"ל, וואָס "אחד הי'"[19], מיט די תוארים מופלאים, וואָס ר"ח וויטאל שרייבט אין די הקדמה לשער ההקדמות שלו

– אָבער אעפ"כ, לאחרי ווי "פתח את הדרך", בדוגמא ווי "פתח ר"ש" בנוגע צו פנימיות התורה[20] אַז עס זאָל ווערן בנגלה, איז דערנאָך דאָ אויך כמה ענינים וואס דער אריז"ל איז "פתח את הדרך", ווי דער אַלטער רבי ברייגנט אַראָפּ אין אגה"ק[21] אַז דעמולט איז געוואָרן דער "מצוה לגלות זאת החכמה", און אַז עס האָט זיך אָנגעהויבן פון דורו של האריז"ל.

---

10) שבת י, א. ועוד.

11) ראה סידור עם דא"ח עג, ג ואילך. שערי תשובה לאדהאמ"צ ח"ב כו, א ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' רצב ואילך. ושי"נ. תרכ"ט ע' רמד. ושי"נ.

12) ד"ה זח"ג כו' דעלמא הוה צריך למיטרא באוה"ת ויקרא (הוספות) ע' רנד ואילך [נדפס גם בביאורי הזהר להצ"צ כרך ב אחרי ע' תתקכא ואילך]. סה"מ עטר"ת ס"ע קל ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' צא. ועוד.

13) שבת יא, א.

14) ראה בארוכה לקו"ש חל"ה ע' 125 ואילך ושי"נ.

15) ראה גם אגרות קודש כ"ק אד"ש חי"ז ע' קמו ואילך. ובכ"מ.

16) ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ב ע' שפב. לקו"ש ח"ב ע' 522.

17) "היום יום" — ט אייר. ובכ"מ.

18) פע"ח שער ספה"ע פ"ז. שער הכוונות ענין הפסח דרוש יב. ועוד.

19) ל' הכתוב — יחזקאל לג, כד.

20) ראה סה"מ תרע"ח ע' רפג. תרפ"ח ע' קב. לקו"ש ח"כ ע' 5-74. ושי"נ.

21) סכ"ו (קמב, ב).

ג. איז דאָך דערפון פאַרשטאַנדיק במכ״ש וק״ו, אַז בשעת עס רעדט זיך וועגן אַ שמחה של רשב״י, און דערנאָר זאָגט מען אַז דערפאַר דאַרף דאָס זיין אַ שמחה גדולה, און דערנאָך זאָגט מען אַז רשב״י האָט געוואָלט אַז אַזוי זאָל זיין ביי יעדער אידן, און באַ אַלע אידן,

איז בשעת דערצו קומט נאָך צו די הודעה אין תורה שבע״פ – אמת טאַקע אַ מורם מעם און אַ מיוחד בעם, מיט די אַלע תוארים הכי נפלאים פון דעם אריז״ל – אעפ״כ איז מען מפרסם זיין הנהגה, אַז עס איז געווען אַן ענין של ג׳ ימים.

איז אַז מ׳האָט אַ געלעגנהייט – בלי טרחא יתירה פון טרחת צבור – צוזאַמען מיט דעם ענין וואָס ביי קדשים איז הלילה הולך אחר היום – אַז ס׳זאָל זיין אַ דריטע התוועדות, און פאַנאַנדערגעטיילט מצד שבעת ימי בראשית, אין דריי באַזונדערע טעג: א) אין שבת קודש, ב) יום ראשון בשבוע, ג) און דער לילה אור ליום שני בשבוע,

– איז דאָך דעמולט אַ געלעגענהייט אויף אַריינכאַפּן נאָך אַ משך זמן [צו] זיין צוזאַמען מיטן רשב״י, דורך דערויף וואָס מ׳חזר׳ט אַ וואָרט מתורתו, און מ׳נעמט אָן לימוד המביא לידי מעשה[22], החלטות בנוגע למעשה בפועל אין דעם רוח און אין די ענינים וואָס רשב״י האָט געוואָלט, און דאָס איז געווען מעיקר עניניו.

איז דאָך אַ טייערע זאַך אַז מ׳זאָל זיך אויף דערויף אָנכאַפּן בכל התוקף, און משתף זיין אין דערויף וועמען נאָר מ׳קען משתף זיין, סיי בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו[23],

וואָס וועגן יעדערער פון זיי האָט רשב״י געט׳דאגה׳ט, און האָט געזאָגט אַז ער נעמט אויף זיך – יכולני לפטור את כל העולם כולו ממדת הדין[24] – נעמט ער דער ענין אויף זיך.

ד. איז דאָך פאַרשטאַנדיק אין וואָס ער קאָכט זיך, אויף משתף זיין און איבערגעבן – בפרט די וואָס הערן דאָס באיזה אופן שיהי׳, [און] עאכו״כ די וואָס זיינען דאָ – אַז מ׳זאָל אויסנוצן דעם יום שלאחרי ל״ג בעומר, בהמשך ובאופן המותר ע״פ שו״ע, אין די אַלע ענינים וואָס רשב״י האָט זיך געקאָכט, און די הנהגה זיינע איז אַריינגעשטעלט געוואָרן אין תושבע״פ, וואָס דאָס איז געוואָרן אַ הוראה פאַר יעדער אידן עד סוף כל הדורות,

אַז מ׳זאָל אויסנוצן דעם עת רצון

– און זיכער איז רשב״י ממשיך עזרתו בקדש, אַז ס׳זאָל אַראָפּקומען צו יעדערן און יעדערע בכל מקום ובכל פינה, אפי׳ אַ פינה נדחת וואו ער געפינט זיך, וויבאַלד אָבער אַז במחשבתו וברצונו פאַרבינדט ער זיך מיטן רשב״י ותורתו, זאָגט דער בעש״ט אויף דערויף[25] אַז ״במקום שרצונו של אדם שם הוא נמצא״, אָט דאָ געפינט ער זיך צוזאַמען מיטן רשב״י –

אַז די אַלע ג׳ ימים: דער ערב ל״ג בעומר, און ל״ג בעומר, און דער יום שלאח״ז, זאָלן זיין ימי הצלחה רבה ומופלגה, אין עניני תומ״צ בכלל, און אין ענינים פון מצוה לגלות זאת החכמה – תורתו פון דעם רשב״י אין אַן אופן פון דבי׳ יתפרנסון[26], וואָס דאָס איז דאָך ע״י הלימוד אין אַן אופן פון חכמה בינה דעת – הבנה והשגה[27],

---

22) ראה קידושין מ, ב.
23) ע״פ ל׳ הכתוב — בא י, ט.
24) סוכה מה, ב.
25) כתר שם טוב בהוספות סל״ח. וש״נ. וראה לקו״ש ח״ו ע׳ 124. ח״ח ע׳ 348 בהערה. וש״נ.
26) תקו״ז תיקון ו בסופו.
27) ראה מקדש מלך בהקדמתו לזהר. וראה לקו״ש ח״ל ע׳ 173. וש״נ.

וואָס דאָס איז דאָך ווי די ענינים זיינען נתבאר געוואָרן ע"י רבותינו נשיאינו ביז נשיא דורנו דער רבי דער שווער, און זיי האָבן געהייסן דאָס מפיץ זיין בכל מדה האפשרית[28], און אויך מפיץ זיין דורך איבערזעצן בלשון עם ועם[29], כולל די אידן וואָס געפינען זיך צווישן אָט דעם עם.

וואָס בזמן הגלות איז מען דאָך "מפוזר ומפורד בין העמים"[30] צווישן די שבעים אומות, וואָרום אַן אומה וואָס דאָרט איז ניטאָ קיין איין און איינציקער איד ווערט זי בטל פון איר מציאות[31], – אַ מציאות אין וועלט איז שייך אויב זי איז פאַרבונדן מיט אַ אידן, און דער איד איז פאַרבונדן מיט תורה, וואָס דערפאַר דאַרף מען האָבן "אחד מכם גולה לברבריא וא' מכם גולה לסמטריא" ווי ער זאָגט אין מדרש[32], און דאָס איז כאילו ווי אַ **סאַך** אידן זיינען דאָרטן געווען, אָבער עכ"פ אַן "אחד" דאַרף מען דאָרטן האָבן.

און דורך דערויף ווערט נתברר און נתעלה די גאַנצע מדינה, ביז וואַנעט אַז עס ווערט דאָרטן דער "ונצלתם"[33] – מ'נעמט פון דאָרט אַרויס די אַלע ניצוצות קדושה[34].

ה. בנוגע לענינינו: אַז מ'זאָל ממשיך זיין מיטן גאַנצן שטורעם, און מצד דעם ענין פון "מעלין בקודש"[35] – נאָך מיט אַ גרעסערן שטורעם.

מערניט מיט דער שינוי והגבלה, אַז עס איז דאָ כמה ענינים וואָס מ'טוט זיי ניט במשך ימי הספירה, און מ'טוט זיי במשך יום זה פון ל"ג בעומר, איז אַ דין אין שו"ע[36] איז דאָס אויך אַ דין וואָס מ'איז ניט משנה, און מ'פירט זיך אויף אַזוי ביום ל"ד בעומר מיט די הגבלות שבדבר.

אָבער דאָס האָט קיין שייכות ניט, און במילא קיין הגבלה ניט, אין הפצה פון "לגלות זאת החכמה" – אין הפצת תורת הרשב"י אין אַן אופן וואָס לימוד המביא לידי מעשה[37],

און עיקר עניניו אין וועלכן ער האָט זיך געקאָכט, ווי געשריבן אויך אין בריוו[38], אַז נאָך דערויף וואָס ער איז געווען די אַלע שנים אין דער מערה, און איז אַרויסגעגאַנגען פון דאָרטן, איז די ערשטע זאַך – האָט ער אפי' ניט געוואָרט אַז מ'זאָל קומען צו אים צוגיין און בעטן אפשר קען ער עפּעס מתקן זיין און אויפטאָן – נאָר ער איז געגאַנגען און האָט זיך פאַנאַנדערגעפרעגט, אַז וויבאַלד ער קען שוין איצטער טאָן אויף דער פריי, ער איז ניט באַהאַלטן אין מערה [וואָס דאָרט איז ביי אים געווען חיים רוחניים, אפי' אכילת מצה שלו, ווי דער אַלטער רבי זאָגט אין לקו"ת[39], ווי גערעדט בארוכה אין יום הש"ק ערב ל"ג בעומר[40]],

– האָט ער זיך גלייך נאָכגעפרעגט צי עס איז דאָ עפּעס אַ זאַך וואָס מ'**דאַרף** מתקן זיין, און וויבאַלד אַז מ'וועט אים דערציילן, איז אַ זיכערע זאַך אַז ער **קען** דאָס מתקן זיין.

און "מצוה בו יותר מבשלוחו"[41], ער האָט ניט געשיקט אַ שליח, אפי' ניט בנו יחידו וואָס איז געווען צוזאַמען מיט אים אין דער מערה, נאָר ער האָט זיך אַליין פאַרנומען ווי אַזוי צו

---

28) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 293 ואילך. חל"ג ע' 276. **וש"נ**. ובכ"מ.

29) ע"פ לשון הכתוב — אסתר א, כב.

30) אסתר ג, ח.

31) ראה תענית ג, ב ובפרש"י.

32) שהש"ר פ"ב, ח (ב). ועוד.

33) ל' הפסוק — שמות ג, כב. וראה ברכות ט, ב.

34) ראה לקו"ת להאריז"ל ר"פ תצא. לקו"ש ח"ג ע' 823 ואילך. חל"א ע' 50. וש"נ.

35) ברכות כח, א. וש"נ.

36) או"ח סתצ"ג.

37) ראה קידושין מ, ב.

38) מכתב כללי. נדפס בלקו"ש חי"ז ע' 508 ואילך.

39) ר"פ שמיני.

40) שיחת ש"פ אמור (לעיל ע' 243).

41) קידושין מא, א.

מברר זיין דער דרך, אַז דאָרטן זאָלן קענען גיין אויך כהנים אָן קיין חששות וספיקות, ווי די גמ' דערציילט אין מס' שבת[42].

און וויבאַלד אַז דאָס איז געווען ראשית פעולתו, לאחרי וואָס ער איז געקומען צו זיין מעלה – ווי די גמ' זאָגט[10], אַז בזכות פון צער המערה איז אים צוגעקומען אין תורתו אומנתו, אַז תמורת זה אַז פריער איז געווען דער סדר אַז ער האָט געפרעגט די שאלה און מ'האָט אים געענטפערט, איז דערנאָך איז ער געקומען צו דער עילוי, אַז מ'האָט אים געפרעגט אַ קשיא און ער האָט פאַרענטפערט, און פאַרענטפערט אַ ריבוי של תירוצים והסברות וכו'.

איז דערפון פאַרשטאַנדיק, אַז ניט קוקנדיק אויף זיין עילוי אין תורה, איז די ערשטע זאַך וואָס תושבע"פ דערציילט, אַז רשב"י איז געגאַנגען זוכן, אפשר קען ער עפּעס מתקן זיין אַ זאַך אין וועלט, כדי מאַכן ביי אידן לייכטער דער ושמרו דרך ה'[43].

ו. וואָס דערפון אין אויך פאַרשטאַנדיק בנוגע לענינינו:

אַז דאָס רירט לגמרי ניט אָן די הגבלות וואָס זיינען פאַרבונדן מיט **ל"ד** בעומר, און צוזאַמען מיט זיי קען מען טאַן מיטן גאַנצן שטורעם אין עניני יום הילולא דרשב"י במשך פון ג' ימים, עכ"פ יום א' לאחרי ל"ג בעומר.

און טאָמער וועט איימעצער מוסיף זיין ג' ימים, וואָס התחלתם איז בל"ג בעומר איז כל כגון דאָ איז תבא עליו ברכה.

און דער עיקר, אַז ס'זאָל זיין אין אַן אופן פון "המעשה הוא העיקר"[44], ס'זאָל אַראָפּקומען במעשה בפועל, וזכות הרבים מסייעת[45], ובפרט איז מסייע זכותו פון בעל ההילולא רשב"י, וואָס ווי דערמאָנט אויך אין שבת'דיקע התוועדות, זיינען אחרונים[46] מפרש אַז "כדאי הוא רשב"י לסמוך עליו בשעת הדחק"[47] – וואָס מ'געפינט דאָס ניט ביי קיין אַנדער תנא ואמורא,

אַז בשעת "הדחק" פון ימי הגלות, דעמולט ווערט אָנגערופן דער זמן "בכל צרתם לו צר"[48] – איז מען זיך סומך אויף רשב"י.

און דאָס איז ממהר ע"י הפצת המעיינות חוצה, וואָס דאָס איז דאָך דער ענין פון יתפרנסון מהאי חיבורא דילי', אַז בהאי ספר הזהר דילך יפקון בי' ישראל מבי גלותא[49], און אין וואָס פאַר אַן אופן, דוקא ברחמים, במהרה בימינו ממש, ע"י משיח צדקנו.

[ניגנו "ניגון שמחה"].

* * *

ז. אין די דרושים פון ל"ג בעומר[50] אין וועלכע עס רעדט זיך וועגן די מעלות פון רשב"י, ווערט געבראַכט דער זהר פון פ' אחרי[51] [ביז וואַנעט אַז עס איז גאָר דאָ כמה דרושים וואָס דאָס

---

42) שבת לג, ב.

43) לי' הכתוב – וירא יח, יט.

44) אבות פ"א מי"ז.

45) שם פ"ב מ"ב.

46) הובא ג"כ בשער יששכר סוף המאמר לל"ג בעומר.

47) ברכות ט, א. שבת מה, א. ובכ"מ.

48) ישעי' סג, ט.

49) ע"פ זח"ג קכד, ב (ברע"מ). הובא ונת' באגה"ק סכ"ו.

50) ד"ה זח"ג כו' דעלמא הוה צריך למיטרא באוה"ת ויקרא (הוספות) ע' רנד ואילך [נדפס גם בביאורי הזהר להצ"צ כרך ב אחרי ע' תתקכא ואילך]. ד"ה בזהר פ' אחרי כו' זימנא חדא תרכ"ז (סה"מ ע' רסז ואילך). סה"מ עטר"ת ס"ע קל ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' צא.

51) ח"ג נט, ריש ע"ב ואילך.

איז דער דיבור המתחיל שלהם], אַז "זימנא חדא הוה אצטריך עלמא למיטרא": עס איז געווען אַ צייט אין זמן פון רשב"י, וואָס עס האָט געפעלט גשמים; איז מען געקומען צוגיין צו רשב"י און אים דערציילט, און געבעטן ער זאָל בעטן רחמים.

האָט ער געזאָגט תורה אויפן פסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד"[52], און דערנאָך [ווי ער איז מסיים אין זהר אַ פּאָר דפים לאח"ז, נאָך דער ענין וואָס ער ברייינגט אַראָפּ תורתו, איז מען דערנאָך מסיים] "אתי מיטרא".

און מ'פאַרבינדט דאָס, און מ'איז דורך דערויף מסביר די מעלה זיינע, וואָס תורתו אומנתו[13] – "חיי עולם"[10], משא"כ תפלה איז "חיי שעה"[10].

אע"פ אַז בכלל איז דאָך אַ דין אין תורה, אַז בשעת מ'דאַרף האָבן גשמים דאַרף מען דעמולט מתפלל זיין על הגשמים, וואָס דאָס איז דער ענין התפלה, האָט אויפגעטאָן רשב"י אַז ער האָט דאָס אויפגעטאָן ע"י התורה, אַז דורך זאָגן תורה איז געוואָרן דער ענין פון גשמים, ואדרבה: נאָך אין אַ העכערן און אַ בעסערן אופן, אויך מצד דעם ענין ווי גשמים זיינען דאָ למטה, און ווי זיי ווירקן אויף דער שדה וואָס דאַרף אָנקומען צו די גשמים.

בשעת מ'טוט דאָס אויף ע"י התפלה, און אפילו אַ תפלה הכי נעלית ווי תפלת חוני המעגל[53], איז אע"פ וואָס ער האָט **גע'פועל'ט** אַז עס איז געגאַנגען גשמים, איז עס ניט געווען גלייך, און דערנאָך האָט מען אויך געדאַרפט משנה זיין – ווי די גמ' דערציילט בארוכה, אַז עס איז געווען צופיל, אָדער צו ווייניק, ניט לויט דער כלי פון דעם מקבל.

משא"כ רשב"י ע"י אמירת התורה וואָס האָט אויפגעטאָן ירידת הגשמים, איז דאָס גלייך געגאַנגען אין אַזאַ אופן – אַז גלייך נאָך די אמירת התורה איז גלייך געווען די גשמים, און אין אַן אופן וואָס דאָס איז גוט פאַר דעם מקבל.

און איז מבאר דאָרט דער ביאור, ווייל תפלה איז דאָס מלמטלמ"ע, און תורה איז מלמעלמ"ט, ווי עס איז שוין אָפּגעדרוקט די דרושים, אָנהויבנדיק פון אוה"ת פון דעם צ"צ, און דרושי רבותינו נשיאינו ממלאי מקומו[50].

ח. וואָס עס איז דאָך פאַרשטאַנדיק אַז לאחרי הביאור, וואָס מ'זאָגט אַז וואָס עפּעס און וואָס איז די שייכות פון אמירת התורה אין דעם ענין פון "מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד" צו ירידת גשמים – דאָס דאַרף אויך האָבן אַ שייכות, וואָס דערפאַר האָט ער געזאָגט דוקא **דעם** ענין אין תורה, ווייל דאָס האָט אַ שייכות צו דער בקשה וואָס איז צו עם געקומען,

– אעפ"כ איז דאָך אַ זיכערע זאַך, אַז ער האָט ניט געמאַכט – ח"ו – פון תורה קיין ענין פון "קרדום לחתוך בה"[54], נאָר צום אַלעם ערשטן איז דאָ געווען דער חידוש ובגילוי ענינים פון תורה.

דערנאָך איז בדרך ממילא "נשתלשלו מהם"[55] – ווי ס'קומט אַראָפּ אין תורה, אַז דער אויבערשטער "אסתכל באורייתא"[56] און אַזוי טוט דער אויבערשטער בעולם. בשעת עס איז

52) תהלים קלג, א.

53) תענית יט, א.

54) ראה אבות פ"ד מ"ה.

55) ראה תניא רפ"ג.

56) זח"ב קסא, סע"א.

צוגעקומען אַ חידוש אין תורה, האָט דערנאָך דער אויבערשטער אַריינגעקוקט אין דעם חידוש, און עס איז געוואָרן דער ענין בעולם, אין עניני העולם.

אָבער דער חידוש איז, און ווי ס'שטייט אין זהר, אַז מ'לערנט דער ענין אין זהר ווי יעדער **קען** לערנען זהר, אָדער עכ"פ אַז מ'זאָגט די אותיות בתורה אין דעם חלק הזהר, די אותיות ותיבות (פון זהר), אע"פ וואָס לא ידע מאי קאמר[57] [עס שטייט דאָך אין ספרים[58] בנוגע צו זהר, אַז אעפ"כ איז דאָס אַ דבר הכי נעלה והכי גדול]; איז וואָס לערנט מען, און וואָס פאַרשטייט מען עכ"פ לפי ההבנה והשגה שלו, אָדער וואָס פאַר אַ דיבורים רעדט ער – רעדט ער אַלץ דיבורים אין תורה, ס'איז כלל ניט קיין דיבורים וואו עס רעדט זיך וועגן אַ גשם גשמי?

אַז מ'זאָגט "ונתתי גשמיכם בעתם"[59], איז דאָך אויך אין דערויף דאָ לכל לראש רזין דרזין דאורייתא, דערנאָך איז דאָ רזי תורה, און דערנאָך איז דאָ ווי "נשתלשלו" – ווי דאָס קומט אַראָפּ דורך פרד"ס התורה ביז אין פשוטם של כתובים,

אָבער עכ"פ אין **פשט** המקרא, ואדרבה: "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"[60] – רעדט ער און לערנט אין תורה וועגן גשמים וואָס זיי דאַרפן אַרויסהעלפן אַ שדה, אַז דערנאָך זאָל זיין "ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פריו".

בשעת מ'לערנט דעם ענין אין זהר, רעדט זיך ניט וועגן גשמים מיט אַ שדה – מיט אַ אילן בשדה, וכו'; עס רעדט זיך ענינים פון רזין בתורה. עכ"פ, אויב וויל ער דאָס לערנען דוקא אין אַן אופן פון נגלה, איז דאָרט דאָ כמה ענינים פון נגלה דתורה, און דערנאָך איז "נשתלשלו מהם".

בדרך ממילא כאמור פאַלט אָפּ די שאלה, ווי אַזוי מאַכט מען פון תורה אַן ענין פון קרדום לחתוך בו[54], עאכו"כ רשב"י וואָס ביי אים איז "תורתו אומנתו", אָט דאָס איז זיין גאַנצע מציאות, ער האָט געלערנט תורה און האט **אויפגעטאָן** אין תורה.

אַזוי ווי אָבער עס איז געווען נוגע בעצמות עניניו אַ צער פון אידן, האָט ער אויסגעקליבן אַן ענין אין תורה וואָס ער האָט **אויפגעטאָן** אין תורה, אין רזין דרזין, אין רזין, ביז אין פשוטם של כתובים, און דערנאָך איז הקב"ה "אסתכל באורייתא" וואָס איז **צוגעקומען** [וואָס דער תלמיד ותיק[61] וואָס תלמידו ותיק פון ר"ע[62] – אָט דאָס איז רשב"י האָט **אויפגעטאָן**], איז בדרך ממילא איז געגאַנגען גשמים.

און פונקט אַזוי ווי די **תורה** פון רשב"י איז געווען **צוגעפּאַסט** צו זיינע תלמידים, אַז זיי זאָלן דאָס קענען אויפנעמען, יעדערער לפי מעמדו ומצבו, אָט אַזוי איז אויך אין דעם ענין בעולם – האָט זיך דאָס אויך אויפגעטאָן **גלייך**. וואָרום הקב"ה דאַרף ניט האָבן קיין משך זמן, עס איז "רגע כמימרי"[63], איז גלייך ווי עס איז געוואָרן דער חידוש אין תורה, איז "אסתכל באורייתא", און עס איז גלייך געווען אין אַן אופן ווי די תלמידים די מקבלים קענען דאָס אויפנעמען.

---

57) ראה ע"ז יט, א. הל' ת"ת לאדה"ז פ"ב הי"ב-י"ג.

58) ראה ס' חנה אריאל פ' שמות (ע' 30) בשם רבינו הזקן. ובנסמן ע"ז בארוכה בס' מגדל עוז (כפ"ח תש"מ) ע' תכו וע' תלח.

59) בחוקותי כו, ד.

60) שבת סג, א.

61) ל' חז"ל – ויק"ר רפכ"ב. קה"ר פ"א, ט (ב). ועוד.

62) ראה גיטין סז, א. ועוד.

63) ע"פ ברכות ז, א. ועוד.

וואָס בשעת דער מקבל איז אילן השדה, אָדער תבואת השדה, גייען די גשמים אין אַן אופן המתאים גלייך בפעם הראשונה.

ט. דערפון איז אָבער פאַרשטאַנדיק, אַז דאָס וואָס מ'זאָגט אַז ביי רשב"י איז דערנאָך בדרך **ממילא** קאתי מיטרא, איז אָבער בשעת ער האָט געזאָגט רזי תורה, און ווי עס איז דאָ דער כלל אַז "אין מקרא יוצא מידי פשוטו", איז אויך אין דער מקרא אין וועלכן ער האָט מגלה געווען רזי תורה, וואָס דאס איז דער פסוק "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", איז "אין מקרא יוצא מידי פשוטו"!

ואדרבה: בשעת מ'הויבט אָן לערנען תורה, איז ע"פ דין תורה, ווי אָפגעפסק'נט אין הל' ת"ת[64] – לערנט מען דעם פסוק לכל לראש אין פשוטו של מקרא, און ערשט דערנאָך לערנט מען עם אין די אַנדערע אופנים פון לימוד הכתובים, ביז מ'לערנט עם ווי רשב"י האָט מגלה געווען דעם פירוש, ווי ער זאָגט דאָס אין זוהר פ' אחרי.

וואָס דערפון איז אויך פאַרשטאַנדיק – אַז מ'רעדט במעלתו של רשב"י, איז דאָס פאַרבונדן און מ'איז **מגלה** מעלתו אין צוזאַמענהאַנג מיטן פסוק פון "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", וואָס ענינו און נקודתו איז דאָך דער ענין פון אהבת ישראל.

וואָס מ'איז דאָ אויך מוסיף, אַז עס איז ניט נאָר אַז מ'זיצט ווי ס'זיצן "אחים", נאָר מ'איז נאָך מוסיף בזה אַז דאָס איז אויך אַן ענין פון "גם יחד" – אַז אע"פ אַז אהבת אחים איז דאָך אויך אַן ענין וואָס דאָס איז אַן אהבה תמידית, אָבער אעפ"כ איז דאָ איז ניטאָ דער דיוק פון "כמוך"[65] –

אַז מ'איז מוסיף "גם יחד", וואָס יעדער אויסדרוק פון "גם" איז דאָך אַן ענין של הוספה[66], וואָס קען מען מוסיף זיין נאָכמער? אַז עס איז דאָ "אחים", און מ'שטייט אין אַ מעמד ומצב אַז דאָס איז בגלוי, און דאָס איז אין אַן אופן פון "שבת אחים", אַז דאָס איז אין אַן אופן של קביעות, ביז וואַנעט אַז מ'זיצט אַלע צוזאַמען אין אַן אופן של קביעות!

בשעת מ'איז נאָך מוסיף אויף דערויף, און מ'זאָגט "גם" – איז דאָס וואָס מ'קען אויף דערויף נאָך מוסיף זיין, אַז דאָס זאָל זיין ווי "כמוך".

וואָס אפי' אַז אהבת אחים איז דאָס אַן אהבה תמידית, איז דאָך בשעת רבותינו נשיאינו ברייגנען אַראָפּ דעם ביאור ווי אַזוי קען זיין "ואהבת לרעך כמוך"[43] – ברייגנט מען אַראָפּ פון ירושלמי[67] אַז דאָס איז בדוגמא: אַז בשעת איין האַנט האָט מצער געווען די צווייטע האַנט פון דעם זעלבן מענטשן, אעפ"כ איז ניט שייך צו זאָגן אַז ער וועט מעניש זיין די האַנט, וואָרום ביידע הענט זיינען זיינע.

מ'ברייגנט ניט אַ דוגמא פון איינעם אויף אחיו, נאָר דער דוגמא איז פון אים אַליין.

וואָס דערפאַר איז אין תניא פרק לב, צוזאַמען דערמיט וואָס דער אַלטער רבי זאָגט "שכולם מתאימות", וואָס דאָס איז דער ענין פון אחים, איז ער גלייך ממשיך "ואב אחד לכולנה", און דערנאָך ביז וואַנעט "מי יודע מעלתם במקורם ושרשם". וואָס "אב אחד לכולנה", ווי די בנים

---

64) לאדה"ז פ"ב ה"א ואילך.

65) קדושים יט, יח.

66) ראה רש"י עה"פ שמות ד, י. עירובין קה, א. ובכ"מ.

67) נדרים פ"ט ה"ד.

און ילדים שטייען אין דעם אב, שטייען זיי ניט ווי זיי זיינען "אחים", נאָר נאָכמער: ווי דאָס איז חלקים פון דעם זעלבן אב[68].

י. וואָס דערפאַר איז תבא עליהם ברכה – וואָס לויט די ידיעות וואָס זיינען אָנגעקומען פון אה"ק, האָט מען דאָרט אַ נאָמען געגעבן דעם מבצע פון דעם ל"ג בעומר, מיט די תהלוכות, מיט די אַלע הכנות מיט'ן המשך שבדבר, אַז דאָס איז אַ מבצע פון אהבת ישראל, און מ'האָט אויך געמאַכט דעם אונטער-קעפּל אַז דאָס איז "יחד כל ילדי ישראל".

און ויה"ר – און דערפאַר דערמאָנט מען דאָס, אַז מ'זאָל דאָס אויך מעתיק זיין און אַראָפּשרייבן און אַריינדרוקן, און דער עיקר אַריינשטעלן בנוגע לפועל, אַז די אַלע ענינים זיינען פאַרבונדן מיט **אהבת** ישראל, וואָס דאָס דאַרף זיין אין אַן אופן וואָס דאָס איז נאָך **מער** ווי אהבת אחים, וואָרום אהבת ישראל בתורה איז דאָס אין דעם ל' "ואהבת לרעך **כמוך**"[65].

ובפרט "יחד כל ילדי ישראל", אַז מ'הויבט דאָס אָן – ווי "מנהג ישראל תורה היא"[69], אַז מ'פאַרבינדט ל"ג בעומר מיט תהלוכות און חגיגות, און מיט איבער'חזר'ן און זאָגן דברי תורה שבכתב ושבע"פ, צוזאַמען מיט תפלות און נתינת הצדקה, אָנהויבנדיק מיטן גאַנצן שטורעם פון ילדי ישראל, און **כל** ילדי ישראל,

זאָל מען דאָס אויך אַריבערברענגען אין חו"ל, ואדרבה: ווי די גמ' זאָגט[70] אַז אַ איד וואָס קומט פון א"י אין חו"ל ("וחד מנייהו כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו"), דאַרף ביי אים זיין דער "תרי מנייהו" – נאָך צוויי מאָל אַזויפיל.

ויה"ר אַז די צוויי מאָל זאָל זיין ניט צוויי מאָל בכמות, נאָר בכמות זאָל דאָס זיין כמ"פ ככה, כמדובר כמ"פ[71] אין דעם ענין פון כפליים לתושי'[72], – אָט דאָס וואָס מ'רופט דאָס אָן **צוויי**, ווייל דאָס איז נאָך אַ סדר אין עבודת ה' בכלל, און אין דעם ענין פון ל"ג בעומר במיוחד.

יא. וואָס דאָס איז אויך פאַרבונדן ווי מ'געפינט דאָס אין אַ צווייטן אָרט, אויך בנוגע צו תורתו של רשב"י:

וויבאַלד אַז מ'זאָגט און מ'ברענגט אַראָפּ אויף "מתאר זיין" וואָס איז רשב"י, אַז אנשים כערכנו זאָלן **אויך** האָבן אין דערויף עפּעס וואָס הבנה והשגה, ברענגט מען אַראָפּ אַז ער האָט געזאָגט תורה אויף דעם פסוק פון "מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", וואָס דער פסוק הויבט זיך אָן מלמטה למעלה, וואָס תורה איז דאָך בארץ – הויבט זי זיך אָן מיט פשש"מ – דער ענין פון אהבת ישראל.

עס איז אָבער אויך פאַרשטאַנדיק אַז וויבאַלד ער איז געווען תורתו אומנתו, און מ'זאָגט אַז אפי' **בזמנו** איז דאָס געווען ביי "רשב"י וחביריו"[13], און ס'געווען אַזוינע וואָס ביי זיי איז דאָס ניט געווען, אע"פ וואָס זיי זיינען אויך געווען אנשי המעלה ויחידי סגולה, אָבער עבודתם איז געווען – ווי ער זאָגט אויך אין זהר[73], אַז עס איז דאָ "מארי עובדין טבין", און עס איז דאָ "מארי דאורייתא".

---

68) וראה לקולוי"צ לתניא שם.

69) ראה הנסמן בלקו"ש חכ"ב ע' 56 הע' 2. וראה גם שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס קפ. סתל"ב סי"א. סתצ"ד סט"ז.

70) כתובות עה, א. וראה בבא בתרא קנח, ב. הובא בשיטה מקובצת כתובות שם.

71) ראה לקו"ש חי"ט ע' 78 הע' 83. ובכ"מ.

72) איוב יא, ו.

73) תקו"ז בהקדמה (א, ב). וראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א). ביאוה"ז לאדמו"ר האמצעי (כה, א ואילך) ולהצ"צ (ח"א ע' קלד).

דערפון איז אָבער אויך פאַרשטאַנדיק, אַז וויבאַלד אַז מ'זאָגט אַז אין דעם ענין פון תורתו אומנתו איז דאָס רשב"י וחביריו, איז דערפון אויך פאַרשטאַנדיק אַז דאָרט איז ער געווען **אויסגעטיילט** און ער איז געווען דער **עיקר**, און על שמו נקרא ענין זה, ביז וואַנעט אַז כאָטש די אַנדערע וואָס האָבן אויך געהאַט אַזאַ נעמען, דערמאָנט מען ניט קיין איין נאָמען – מ'דערמאָנט דאָס אין אַן אופן כללי, אַז דאָס איז **חביריו** של רשב"י.

איז דערפון פאַרשטאַנדיק אַז אויך צווישן תנאים, און אַזוינע תנאים וואָס זיי זיינען **חביריו** פון רשב"י, איז ער געווען אויך אויסגעטיילט **לגביהם**, אין דעם ענין פון "תורתו אומנתו".

און מען איז מדגיש, אַז "תורתו" איז פאַרבונדן מיט "מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", און **התחלת** הכתוב איז מיט'ן וואָרט "**הנה** (מה טוב)". וואָס ער זאָגט דאָך אויף דערויף אין ספרי[74] און רש"י ברענגט דאָס אַראָפּ בפירושו על התורה[75], אַז בשעת ס'שטייט "הנה" איז דאָס אַ לשון של שמחה, בדוגמא ווי מ'זאָגט אויף כללות עבודת ה' – "עבדו את ה' בשמחה"[76], ובמיוחד ל"ג בעומר איז דאָס אַ שמחה, און אַ שמחה **גדולה**.

יב. געפינט מען אויך אַ סיפור פון די הנהגה פון רשב"י פאַרבונדן מיט חביריו – בשעת זיי האָבן זיך געקאָכט און גערעדט אין תורה – ווי אַזוי דעמולט איז אויך תושבע"פ מדגיש די הפלאה וואָס איז דעמולט געווען ביי רשב"י:

און דאָס איז וואָס דער ירושלמי זאָגט אין חגיגה[77]: אַז עס האָבן זיך צוזאַמען געקליבן שבעה זקנים בבקעת רימון, אויף "לעבר" – צו מאַכן דעם עיבור החודש. און דערנאָך רעכנט ער אויס די נעמען פון די שבעה, ביניהם איז ר' שמעון (וואָס סתם ר"ש איז רשב"י[78]), און ר' מאיר, ר' יהודה, ר' נחמי', ר' יוחנן הסנדלר – זיבן נעמען. און מ'האָט זיך מפלפל געווען אין דעם ענין פון לעבר את החודש, און זיך מפלפל געווען אין אַן אופן חריף ווי דער ירושלמי איז דאָרטן מאריך, ביז וואַנעט אַז די מפרשים[79] ברענגען אויף דערויף אַראָפּ אַז עס איז געווען אַן ענין פון **מלחמתה** של תורה, אין אַן אופן של מלחמה.

דערנאָך איז ער מסיים, אַז "ונפרדו – מ'איז פאַנאַנדערגעגאַנגען – בנשיקה". ניט נאָר ווי מ'זאָגט "ואת והב **בסופה**"[80] – אַז אפי' אָט די וואָס שטייען במלחמתה של תורה, איז דערנאָך איז **בסופה** שטייט מען אין אַן אופן "ואת והב" – פון אהבה[81], וואָס אהבה קען דאָך זיין אין כמה אופנים: אין אַן אופן אַז מ'קען דאָס אַרויסגעבן בדיבור, אָדער ברמז, אדער במעשה וכיו"ב; דערנאָך איז דאָ אַן אהבה גדולה ביותר, ווי מ'זעט דאָס בפועל אַז אין וואָס דריקט זי זיך דעמולט אויס – דריקט זי זיך אויס בנשיקה.

און אָט דאָ איז מען **מפליא**, אַז פריער איז טאַקע געווען אַ מלחמתה של תורה, און עס איז דאָך פאַרשטאַנדיק ווי גערעדט בארוכה אין די התוועדות פון שבת[82], אַז בשעת ס'איז "אורייתא

---

74) עה"פ במדבר יח, ח.
75) עה"פ שם.
76) תהלים ק, ב.
77) פ"ג ה"א.
78) פרש"י שבועות ב, ב (ד"ה משמו). הקדמת הרמב"ם לפיה"מ (פרק הששי). ועוד.
79) ראה קרבן העדה לירושלמי שם.
80) חקת כא, יד.
81) קידושין ל, ב.
82) לעיל ע' 237.

הוא דקא מרתחא לי"[83], איז דאָס ביי אים דער גאַנצער אמת, און דער אמת וואָס דאָס איז חייו ואורך ימיו[84].

איז דאָך דערפון פאַרשטאַנדיק אויף וויפל ביי אים האָט קיין אָרט ניט דער ענין ווי דאָס איז מצד תורתו של חברו.

וואָס דאָס איז דאָך בכמה ענינים נאָך אַ שטאַרקערע מלחמה, ווי בשעת מ'האָט מלחמה איבער כסף וזהב, אָדער מ'האָט מלחמה איבער שטחים וארצות, וואָס ס'איז דאָך פאַרשטאַנדיק בפשטות אַז אפי' דער וואָס האָט מלחמה, איז ביי אים חיי נפשו טייערער.

דאָ איז געוועגן די מלחמה איבער אַן ענין וואָס **הם חייהם** – אָט דאָס איז געווען זייער חיות.

דערנאָך זאָגט מען אַז **די** תנאים זיינען געשטאַנען אין אַזאַ מעמד ומצב, **נאָכמער!**

ביי אַלע תלמידי חכמים איז "ואת והב בסופה", אַז **בסופה** פון מלחמתה של תורה – וויבאַלד אַז דאָס איז מלחמה צוליב דער תורה –

ניט אַריינגעמישט די **אייגענע** ישות, און אַז **אים** פאַלט איין אַ סברא, טענה'ט ער אַז "כן יקום"! און די גאַנצע וועלט איז דברים בטלים ומבוטלים, וואָרום ס'דאַרף זיין ווי ביי **אים** קומט אויס! עד כדי כך, אַז ער וויל ניט אַ קוק טאָן אין דעם אָרט וואו מ'באַווייזט אים, וואו ס'שטייט פונקט פאַרקערט ווי ער האָט געזאָגט! מצד דערויף וואָס **ניט** תורה לערנט **אים**, נאָר ער וויל אַריינשטעלן אין תורה אָט דאָס וואָס ביי אים קומט אויס!

און דעמולט איז "שגיאות מי יבין"[85] – יעדער בו"ד איז עלול לטעות. אַמאָל פאַלט אַריין אַ סברא וואָס דאָס איז אַ סברא של קיימא, און אַמאָל פאַלט אַריין אַ סברא וואָס אַן אמת'ער ת"ח הערט זיך צו וואָס ס'זאָגט אים אַ צווייטער, אפי' תלמידו, און עס ווערט "מתלמידי יותר מכולם"[86], נאָכמער ווי רבותיו, אַז אַ תלמיד איז צו אים מגלה, ביז וואַנעט אַז ער קומט און זאָגט "דברים שאמרתי לפניכם טעות הם בידי", ווי די גמ' זאָגט דאָס[87] וועגן רבא.

דערציילט מען דאָ, אַז דאָ איז געווען ת"ח, איז דערנאָך נפרדים באהבה! מבטל זיין די דעת המנגד, דאָס איז די ראי' אַז דאָס איז ניט קיין ת"ח, און אַז די מלחמה איז ניט "מלחמתה של תורה". וואָרום "מלחמתה של תורה" ו"אורייתא הוא דקא מרתחא לי"", איז דעמולט האָט מען אַ כלל אַז "ואת והב בסופה" – מוז זיך דאָס ענדיקן מיט אַן ענין של אהבה!

אַז ס'קומט ל"ג בעומר און מ'הויבט אָן נאָכקוקן תורתו של רשב"י, וואָס ביי אים איז דאָך **יעדער** הנהגה זיינע געווען ווי ס'אויסגעקומען ע"פ תורה, איז דאָס איז געווען דער "גדול לימוד שמביא לידי מעשה"[88], ביי אים איז געווען – **ניט** אַ טייל פון זיין הנהגה ווייל דאָס איז אַ פס"ד בתורה, און דערנאָך איז דאָ אַ הנהגה וואָס זי איז ח"ו ניט פאַרבונדן מיט תורה –

נאָר וויבאַלד אַז תורתו אומנתו, איז יעדער מחשבה דבור ומעשה פון רשב"י, איז דאָס געווען ווי תורה ווייזט אָן ווי אַזוי מ'דאַרף טראַכטן, און וואָס מ'דאַרף ריידן, און ווי אַזוי מ'דאַרף טאָן, אפי' אין עניני העולם.

---

83) תענית ד, א.
84) ראה נצבים ל, כ. ברכות סא, ב.
85) לי הכתוב — תהלים יט, יג.
86) תענית ז, א.
87) זבחים צד, ב.
88) קידושין מ, ב.

און אָט דאָס זאָגט מען, אַז דאָס איז געווען די מסיבה פון אַזוינע תנאים, וואָס ביי אַלעמען איז פריער טאַקע געווען מלחמתה של תורה מיט די גאַנצע שטאַרקייט, ווי ס'דאַרף זיין מלחמתה של תורה, און דערנאָך האָט זיך געענדיקט "בסופה" [וואָס חז"ל[81] טייטשן דאָס אָפּ בסופה (חולם)] "והב", אין אַן אופן של אהבה, און אַזאַ אהבה גדולה, ביז וואַנעט אַז "נפרדו" – מ'איז זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען מיט נשיקה.

יג. דערנאָך איז דער ירושלמי ממשיך, אַז עד כדי כך איז געקומען די אהבה

– נשיקה איז אַ ראי' אַז דאָס איז אַן אהבה גדולה ביותר, דאָס איז נאָך אָבער ניט קיין הוכחה אַז ביי אים איז יענער טייערער ווי ער איז ביי זיך –

איז דער ירושלמי ממשיך: אַז "מאן דלא הוי לי' גולה" – אַז צווישן די תנאים וואָס זיינען דאָרט געווען, זיינען געווען די וואָס האָבן ניט געהאַט קיין טלית (אַ קלייד) הראוי לשמו. [ערומים קען מען ניט זאָגן אַז זיי זיינען געווען, ווייל זיי האָבן זיך עוסק געווען בתורה, מוז מען זיין מכוסה בלבושים, אָבער אעפ"כ] איז "לא הוי לי' גולה" – ווי מפרשים[89] טייטשן אָפּ – אַ טלית, זיי האָבן ניט געהאַט קיין לבוש המתאים, איז דער אַנדער תנא איז "קטע פלגא דגולתי'" – האָט ער אָפּגעהאַקט אַ טייל פון זיין טלית און האָט דאָס אָפּגעגעבן דעם תנא וואָס לא הוי לי' גולה.

וואָס דאָס איז נאָך **מער** פון נשיקה: ביי אַ ת"ח איז דער לבוש זיינער, איז דאָס אַן ענין וואָס ע"פ תורה איז דאָס פאַרבונדן מיט כבוד התורה.

ביז וואַנעט אַז מ'זאָגט כמה גדרים, אַז לבושו של ת"ח דאַרף זיין אַ לייגגער, ביז וואַנעט מ'וועט ניט זען עקבו כמבואר בכ"מ[90], ועד"ז נאָך כמה ענינים וואָס זיינען פאַרבונדן מיט לבושו, וואָס "ר' יוחנן הוי קרי למאני' מכבדותי'"[91] – דאָס איז אַן ענין וואָס איז נוגע צו כבוד של האדם, און וויבאַלד אַז ביי דעם אדם איז זיין גאַנצע מציאות – תורה, איז דאָס נוגע צו כבוד התורה.

וואָס דערפאַר איז אַ לבוש פון אַ ת"ח וואָס נמצא עליו רבב מערניט ווי מצד אחד, איז דאָס היפך פון זיין גאַנצע מציאות, וואָס דערפאַר איז אויך זיין עונש – ווי ער זאָגט אין מס' שבת[92] ובכ"מ – היפך פון זיין מציאות,

אע"פ וואָס דאָס איז מערניט ווי אַ רבב, און מערניט ווי מצד אחד, און מערניט ווי על לבושו, ניט על גופו.

און דאָ איז געקומען עד כדי כך, אַז "קטע" – ער האָט מחסר געווען, אָפּגעהאַקט און אַראָפּגענומען – פון זיין לבוש, וואָס דורך דערויף האָט ביי אים געפעלט, כדי דער חבר זיינער – וואָס ער האָט מיט אים ערשט געפירט מלחמתה של תורה – זאָל האָבן אַ טלית, עכ"פ אַ קטע פון אַ טלית.

יד. דערנאָך איז ער ווייטער ממשיך אין ירושלמי: אַז פאַרוואָס איז דאָס געווען אין אַזאַ אופן? ווייל יעדער פון די זיבן מסובין האָט געלערנט זיבן אופנים אין דעם פסוק "כרם הי' לידידי"[93],

89) ראה קה"ע שם.
90) ראה רמב"ם הל' דעות פ"ה ה"ט.
91) שבת קיג, סע"א.
92) שם קיד, א.
93) ישעי' ה, א.

וואָס דאָס איז אַ פסוק אין ישעי' – נביא הגאולה והישועה[94]. וואָס דאָרטן זאָגט ער ניט אַן ענין של גאולה, ואדרבה: אַן ענין הפכי, ווי אַזוי דער אויבערשטער – "לידידי" האָט געהאַט אַ כרם, און "ויקו"[95] – ער האָט געהאָפט אַז דער כרם וועט געבן גוטע ענבים (ווי ער איז דערנאָך ממשיך אין דער נבואה).

זאָגט ער אין ירושלמי, אַז זיי האָבן געלערנט זיבן פירושים אין דעם ענין פון דעם פסוק "כרם הי' לידידי".

זיינען מפרשים[96] מפרש וואָס איז דאָ די שייכות דוקא צו דעם פסוק? אַזוי ווי די תנאים זיינען געזעסן אין אַ כרם [וואָס דערפאַר ווערט דאָס אויך אָנגערופן כרם ביבנה[97], און אַזוי אויך אין די דוגמאות און משלים וואָס ווערט אָנגערופן בשם כרם אין שה"ש[98], און וואו עס רעדט זיך וועגן סנהדרין און מ'פאַרגלייכט דאָס ווי אַ גורן[99]], איז דערפאַר האָט מען אויך געלערנט די זיבן פירושים אין דעם פסוק וואָס עס רעדט זיך וועגן אַ כרם.

וואָס דאָס איז אינגאַנצן ניט פאַרשטאַנדיק: פסוקים וואָס רעדן זיך וועגן אַ כרם איז דאָ אַ ריבוי עצום, און מ'דאַרף ניט זוכן אין נביאים בשעת מ'האָט דאָס אין חומש בכו"כ מקומות? און דאָ האָט מען אויסגעקליבן דוקא אָט **דעם** פסוק!

און דערנאָך איז ער מסיים און חותם דעם סיפור אין ירושלמי: אַז פון די אַלע תנאים, ווער האָט זיך מער געקאָכט און אויפגעטאָן, און מחדש געווען אין די פירושים אין דעם פסוק – איז דאָס געווען ר"ש.

וואָס אָט דאָ זעט מען, אַז אין אַ מסיבה וואָס אין איר איז מען מסיים אַז עס האָט זיך פאַרענדיקט בנשיקה, און נאָכמער: אַז דער האָט מקטע געווען פון זיין לבוש – זיין טלית, כדי אפצוגעבן צו דעם צווייטן תנא וואָס "לית לי' גולה" – טלית,

– איז ווער האָט זיך אין דערויף געקאָכט און אויפגעטאָן פון די אַלע זיבן, איז דאָס געווען ר"ש, וואָס סתם ר"ש איז דאָס רשב"י[78].

זעט מען – נוסף אויף דעם ענין פון "הנה מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד", וואָס דאָס גייט דאָך אויף יעדער אידן, און אויף אַלע אידן, וואָס אידן נקראים אחים למקום[100],

– איז **דאָ**, צווישן די וואָס "תורתם אומנתם", און די וואָס זיינען חביריו פון רשב"י, און די וואָס זיינען מיט אים לוחם מלחמתה של תורה, און מ'גייט זיך פאַנאַנדער אין אַן אופן של נשיקה, איז אין די גופא – איז **ווער** צייכנט זיך אויס אין דער נשיקה, און אין די "מקטע טליתו", וואָס דאָס קומט אַלס תוצאה פון דעם לימוד התורה באופן כך – זאָגט דער ירושלמי אַז דאָס איז רשב"י.

טו. וואָס דערמיט קען מען אויך מפרש זיין פאַרוואָס מ'פאַרבינדט די דרשה פון אַ כרם

---

94) ראה זח"ב קעט, סע"ב. פרש"י ומצו"ד עה"פ ישעי' מט, א. אוה"ת נ"ך (כרך ב) ריש ע' אינט. סה"ש תש"ג ריש ע' 140. ועוד.

95) ישעי' שם, ז.

96) ראה פני משה שם.

97) ראה ברכות סג, ב. שבת לג, ב. כתובות מט, א. ובכ"מ. ירושלמי ברכות פ"ד ה"א.

98) ח, יא. ועוד.

99) סנהדרין לו, ב.

100) ראה תהלים קכב, ח. קה"ר פ"ד, ח (בתחלתו). זח"ב קכב, רע"א. ועוד.

דוקא מיטן פסוק "כרם הוי' לידידי", "ויקו" אַז ער וועט מאַכן ענבים טובים, און דערנאָך איז געוואָרן ענבים וואָס זיינען היפך פון טוב,

– דאָס איז ענינו פון רשב"י:

אַז בשעת עס איז דאָ אַ וועלט, און די וועלט שטייט אין אַ מעמד ומצב וואָס זי האָט אויף זיך אַ דין, איז דעמולט שטעלט זיך אַוועק רשב"י און זאָגט: "יכולני לפטור את כל העולם ממדת הדין"[101], דורך **אים**, וואָס ער איז דער "צדיק יסוד עולם"[102]!

וואָס דערפאַר ברייננגט מען דוקא אָט דעם פסוק וואָס עס רעדט זיך **ביידע** זאַכן: אַז בפועל זיינען דאָס ענבים וואָס זיינען היפך פון ענבים טובים, מ'זאָגט אָבער אַז אעפ"כ – וואו וואַקסן די ענבים, אין דעם "כרם" וואָס "הוי' לידידי" – ביי דעם אויבערשטן[103]! און וואָס האָפט דער אויבערשטער פון די ענבים – "ויקו" אַז זיי וועלן זיין ענבים טובים!

וואָס דאָס איז דאָך אויך די הסברה, וואָס מ'זאָגט אַ הבטחה אַז זיכער "לא ידח ממנו נדח"[104]. ווייל תשובה איז ניט דער טייטש (ווי ביי אוה"ע) דער ענין פון חרטה; תשובה איז דער טייטש[105] אַז ער קערט זיך אום "לידידי", וואָרום אָט דאָס איז זיין עצם הנפש, און זיין רצון האמיתי!

ווי דער פס"ד פון רמב"ם[106] אַז יעדער איד, אין וועלכן מעמד ומצב ער זאָל זיך ניט געפינען, ביז וואַנעט אפי' אַ איד וואָס סנהדרין פסק'נט אָפּ אַז ער דאַרף ברייננען אַ קרבן, און ער זאָגט אַז ער וועט דאָס **ניט** טאָן, און מ'זאָגט אים מוסר, מאה פעמים[107], מאה ואחת פעמים[108], און עס האָט גאָרנישט געהאָלפן, און מ'מוז אָנקומען צו "כופין אותו"[109] –

זאָגט דער רמב"ם דער ביאור אַלס אַ הלכה אין תורה, אַז עס איז אַ הלכה און אַ פס"ד אין תורה, אַז אפי' אַזאַ איד וואָס האָט אַליין געהערט פון סנהדרין, און האָט דאָס געהערט ביז מאה פעמים און נאָכמער, און אעפ"כ איז ער עומד בסורו, איז דאָס **ניט** זיין רצון, דאָס איז מערניט ווי "יצרו אנסו"!

און אַז מ'וועט מבטל זיין דעם יצר, דעמולט ערשט וועט מען וויסן וואָס איז זיין רצון, ביז וואַנעט אַז ער זאָגט אויך "רוצה אני", און דאָס ווערט "לרצונכם תזבחוהו"[110], אַ קרבן וואָס ווערט געבראַכט מרצון הבעלים.

וואָס דאָס איז די הסברה אין שכל הפשוט, פאַרוואָס טאַקע "בל ידח ממנו נידח"? וויבאַלד אַז דאָס איז אַ בו"ד, און "יצר לב האדם רע מנעוריו"[111], איז פאַרוואָס איז טאַקע דאָ די זיכערקייט – אַז ס'קען גאָרניט זיין אַנדערש – אַז עס איז אַ זיכערע זאַך אַז "אל ידח ממנו נידח"?

---

101) סוכה מה, ב. וראה לקוטי לוי"צ לפסוקי תנ"ך ומחז"ל (ע' ק ואילך).

102) לשון הפסוק – משלי י, כה. וראה תניא פ"א (ה, ב) בשם המדרש (יומא לח, ב). וראה לקו"ש ח"ד ע' 1236 ובהע'.

103) מנחות נג, ב.

104) שמואל ב יד, יד. וראה אג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א ע' קמז ואילך. **וש"נ**.

105) ראה לקו"ת ר"פ האזינו. לקו"ש ח"ב ע' 409. ועוד. וראה במ"מ בסה"מ תר"מ ח"ב ע' תקכט.

106) הל' גירושין ספ"ב.

107) ראה ב"מ לא, א. וש"נ.

108) ראה חגיגה ט, ב. תניא פט"ו (כא, א). ובכ"מ.

109) ר"ה ו, א. ערכין כא, א. רמב"ם הל' מעשה הקרבנות פי"ד הט"ז-י"ז. ובכ"מ.

110) קדושים יט, ה.

111) בראשית ח, כא.

איז די הסברה בפשטות: עס איז מערניט וואָס **"יצר** לב האדם רע מנעוריו", במילא קען זיין אַז **"יצרו** אנסו".

בשעת עס רעדט זיך אָבער וועגן אַ **אידן,** איז וואָס איז די **מציאות** פון אַ אידן? איז די מציאות פון אַ אידן, ווי דער וואָרט (תורה) פון דעם אַלטן רבי'ן[112] אַז "אַ איד ניט ער וויל" און נאָכמער "ניט ער **קען** זיין אַ נפרד פון אלקות" – פון ג-טליכקייט.

עס איז מערניט וואָס מ'דאַרף מבטל זיין דעם "יצרו אנסו", וואָס דערפאַר איז מען **בטוח** אַז "בל ידח ממנו נידח" (אָדער "לא ידח ממנו נידח", ווי די ביידע לשונות וואָס ס'ווערן געבראַכט)[113], אַז עס איז אַ זיכערע זאַך אַז עושה תשובה.

במילא איז אַ זיכערע זאַך אַז וויבאַלד אַז "כרם ה' לידידי", און דאָרט האָט "ידידי" – דער אויבערשטער – איינגעפלאַנצט ענבים, און ער זאָגט אַז "ויקו" – דער אויבערשטער האָט געהאָפט אַז ס'וועט זיין ענבים טובים, איז אַ **זיכערע זאַך** אַז די ענבים זיינען **טובים**[113]!

ס'קען נאָר זיין אַז "יצרו אנסו", במילא איז געוואָרן לפי שעה ענבים וואָס זיינען היפך פון טובים, און אָט דאָס זאָגט רשב"י און איז מגלה: "יכולני לפטור את כל העולם מן הדין"! און ווי דערמאָנט אין די פריערדיקע התוועדות: אויב – לאחרי ווי רשב"י באַפרייט אים פון דער דין – בלייבט דער עולם ח"ו בקלקולו, האָט ער אים **קיין** טובה **ניט** געטאָן!

– אַן עונש, איז ווי ער זאָגט אין תניא[114] און ספרי מוסר (און ס'איז פאַרשטאַנדיק מעצמו), וויבאַלד אַז דאָס איז אַן עונש ע"פ "תורת חסד"[115], איז פאַרשטאַנדיק אַז דורך דעם עונש פאַרדינט מען כמ"פ ככה פון דעם עונש.

וויבאַלד אַז מ'זאָגט אַז מ'נעמט אַראָפּ דעם עונש, האָט מען דאָך ניט אָט דאָס וואָס מ'פאַרדינט ע"י העונש, איז אין וואָס באַשטייט די טובה וואָס מ'האָט געטאָן, בשעת ס'בלייבט – ווי דער אַלטער רבי זאָגט אין אגה"ק[116] – אַז דאָס איז אַ משל פון בנו של המלך וואָס ער איז ניט אין אַ ריינעם אופן, און דער מלך וויל אים אָפּוואַשן פון די ניט ריינע ענינים, כדי ער זאָל קענען זיין מיטן מלך.

און אויף אָפּוואַשן, אַמאָל דאַרף מען האָבן קאַלטע וואַסער, לעבליכע וואַסער, און אַמאָל מער ווי לעבליכע וואַסער, וואָס דעמולט איז לפי שעה האָט דאָס אַן אויסזען פון אַן עונש, עס איז דאָך אָבער אויך בפשטות אַז ער האָט דערביי גלייך שכרו כמ"פ ככה, אַז ער געפינט זיך מיטן מלך אין אַן אופן פון טהרה וקדושה.

טז. בשעת רשב"י זאָגט אַז ער קען אויפטאָן אַ גרויסע זאַך – פוטר זיין את העולם ממדת הדין, איז דערפון פאַרשטאַנדיק אַז דאָס וואָס טוט זיך אויף ע"י מדת הדין, וועט **אויפגעטאָן** ווערן; דאָס וועט אָבער אויפגעטאָן ווערן ניט ע"י עונש, "ולא ע"י יסורים" (ווי מ'זאָגט דער לשון אין תפלה בכל יום[117]), נאָר דורך דער אופן ווי דאָס טוט רשב"י – בזכותו ובהשפעתו,

---

112) "היום יום" — יח כסלו. וראה סה"מ תש"י ריש ע' 115. ובכ"מ.

113) ראה הנסמן לעיל הע' 104.

114) אגה"ק המובא לקמן. וראה גם אגה"ת פ"א (צ, סע"ב). פי"ב (קא, א). לקו"ת מטות פו, סע"ב. ועוד. וראה לקו"ש חכ"ג ע' 98 ואילך, שכ"ה גם ע"ד הפשט. עיי"ש.

115) משלי לא, כו.

116) סכ"ב (קלד, סע"ב).

117) בקששעהמ"ט.

ווי דערמאָנט אויך פריער, אַז רשב"י האָט אַזוי געלערנט תורה בזמנו, ביז וואַנעט אַז דאָס האָט דורכגענומען "רביי דעלמא"[118] – תינוקות פון וועלט – וועלטישע תינוקות. ס'שטייט ניט אַז זיי זיינען געוואָרן תלמידים פון רשב"י, דעמולט זיינען זיי ניט "רביי דעלמא", ווערן זיי תלמידיו של רשב"י!

רשב"י האָט אויפגעעפנט[119] די "מעיינות תהום רבה וארובות השמים נפתחו"[120], ווי ער ברייננגט אַראָפּ אין זהר בהמשך צו דעם סיפור[121], ביז וואַנעט אַז עס האָט זיך געגאָסן "רזי תורה" אין אַן אופן ווי ס'גיסט זיך פון "ארובות השמים" און פון "מעיינות תהום" – האָט דאָס אויך דורכגענומען "רביי דעלמא".

עד"ז, איז תורה האָט אין זיך דעם ענין אַז דאָס איז דוחה כל דבר בלתי רצוי, תורה שווייגקט דאָס אַראָפּ און איז דאָס מרחיק, ביז וואַנעט אַז דאָס איז דאָס מבטל.

איז בשעת רשב"י – וואָס "תורתו אומנתו" און אין אַן אופן פון "צדיק יסוד עולם" – האָט ער אויפגעטאָן, אַז דער שכר וואָס מ'האָט ע"י עונש וואָס קומט ע"י מדת הדין, האָט מען דאָס דורך דערויף וואָס "יכולני לפטור" – דורך זיין זכות, און דורך זיין תורה, און דורך זיין הנהגה, ווערט בדרך ממילא נשתנה די הנהגה פון דעם עולם מכאן ולהבא,

בדוגמא ווי געזאָגט בנוגע צו "רביי דעלמא" אין תורה, בנוגע צו לימוד רזי תורה.

יז. וואָס עפ"ז איז פאַרשטאַנדיק, אַז מ'באַווייזט פריער אין תורה, אַז אע"פ וואָס מ'איז לוחם זה בזה אין תכלית התוקף, פונדעסטוועגן איז דערנאָך איז "והב" און נאָכמער "נשיקה", ביז וואַנעט אַז דאָס קומט אַראָפּ אין אַן אופן אַז ער נעמט-צו פון זיך און גיט דאָס אָפּ דעם צווייטן, אע"פ וואָס דורכדעם ווערט ביי אים אַ חסר.

וכידוע[122] דער וואָרט פון דעם אַלטן רבי'ן וואָס מ'האָט ביי עם געפרעגט וואָס איז דאָס דער ענין פון אַ חסיד – און ער האָט געענטפערט אַז דאָס איז דער וואָס פאַרבויגט אויף אַן אייגענעם היזק, כדי צו טאָן אַ טובה, אָדער פאַרהיטן פון דבר בלתי רצוי, צו אַ צווייטן אידן.

מ'האָט ביי אים געפרעגט: יעדער ענין דאַרף דאָך האָבן אַן אָרט אין נגלה? האָט ער אָנגעוויזן אויף די גמ' אין נדה בנוגע צו צפרניים, וועגן "היזקן", און "השורפן"[123], כידוע דער סיפור המעשה בזה.

וואָס דערפאַר איז דאָס אויך דער קשר, אַז פון "מלחמה" ווי דאָס שטייט אין תורה, איז דערנאָך ווערט "נשיקה", ביז וואַנעט אַז "מקטע" פון זיין "גולה" – פון זיין לבוש, און גיט דאָס אָפּ אַ צווייטן אע"פ וואָס דורכדעם וועט ביי אים פעלן –

קומט דאָס דערנאָך אַראָפּ ("שנשתלשלו מהן") אין דער מלחמה פון סטרא דקדושה מיט לעו"ז – אין דער מלחמה פון "יצרו אנסו", מיט אַ אידן,

וואָס אַ איד איז "ויקו" אַז יעשה ענבים טובים, און דערנאָך איז דאָ "יצרו אנסו", איז געוואָרן ענבים אין אַן אופן הפכי, איז אין דערויף קאָכט זיך רשב"י, און זאָגט זיבן אופנים!

---

118) זח"א קיח, א.

119) ראה בארוכה לקו"ש חט"ו ע' 42 ואילך.

120) נח ז, יא.

121) הקדמת הזהר א, ב.

122) ראה לקו"ד ח"א סח, א. קונטרס "ענינה של תורת החסידות" בתחילתו. אג"ק כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ז ע' רעח. שם ע' שלב. ובכ"מ.

123) נדה יז, א ובתוס' שם.

וואָס דאָס איז דער מנורת זהב כולה[124], וואָס ער זאָגט אַז דאָס איז בית ישראל, ווי דער אַלטער רבי איז דאָס מבאר[125] אַז דאָס איז כולל אַלע אידן, און יעדער אידן, וואָס ווערן פאַנאַנדערגעטיילט אויף שבעה נרות[126], וואָס יעדער נר האָט זיין אור, מיט זיין שמן, מיט זיין פתילה, און זיין מסילה דורך וועלכן ער דינט דעם אויבערשטן, דאָס איז אָבער "מקשה אחת"[127], "מנורת זהב כולה",

איז סוכ"ס ווערט דאָס אין אַן אופן אַז ניט נאָר "בל ידח ממנו נדח"[104], נאָר עס ווערט אַ התאחדות פון כל ישראל כולם, ניט נאָר אין אופן פון אהבת אחים, נאָר "גם יחד" – ווי דער צ"צ טייטשט[128] דאָס מלשון "יחוד", דאָס ווערט איין און איינציקע זאַך, ביז וואַנעט אַז דערפון קומען אַרויס אויך תולדות בעולם כולו.

יח. וואָס דאָס איז אויך אַ לימוד נוסף, בנוגע צו די וואָס זיינען אין דעם ענין פון לימוד התורה, עכ"פ קביעות עתים בתורה בזמנים קבועים ביום; אע"פ וואָס "אין תורתם אומנתם" [אפי' ווי עס קען זיין "תורתם אומנתם" בזמן הזה], וואָרום עבודתו איז אין אַן אופן פון שבט זבולון – "מארי עובדין טבין", אָבער אין זיין קביעות עתים איז דער דיוק בזה ווי דער לשון **קביעות** עתים, **קבעת** עתים לתורה[129], אַז די זמנים וואָס ער גיט אָפּ אויף תורה איז דאָס ביי אים אין אַן אופן של קביעות, וואָס קבוע **אינו בטל**[130]!

כאָטש עס איז לכאו' מערניט ווי אַ טייל פון טאָג, איז אָבער דער טייל "קבעת" – קבוע, איז דאָס ניט בטל לגבי דעם גאַנצן טאָג, אדרבה: זיין השפעה איז ניכר במשך כל היום כולו!

זאָגט מען אויף דערויף די הוראה, אַז די וואָס אין תורתם אומנתם – אפי' אויף וויפל עס איז שייך בזה"ז – אין די קביעות עתים בתורה, וואָס דאָס איז דאָך אַ **חיוב** און אַ **זכות** פאַר יעדער אידן (ווי ער זאָגט אין הל' ת"ת פון דעם רמב"ם[131] און ב"י[132] און אויך ביז אין הל' ת"ת פון רבינו הזקן[133] די פרטים בדבר),

איז די קביעות עתים בתורה, אין אַזאַ אופן, וואָס מ'קאָכט זיך אין דעם ענין פון "כרם הוי' לידידי";

וואָס אין תורה גופא איז דאָך דאָ "שדה"[134] וואָס דאָרטן וואַקסן חטים ושעורים, וואָס דאָס איז דער ענין פון "נגלה דתורה" (ווי ער איז מפרש אין לקו"ת[135]).

דערנאָך איז דאָ דער ענין פון כרם, וואָס דאָרטן וואַקסן "גפנים וזיתים"[136], וואָס זיי גיבן אַרויס "יין ושמן", וואָס דאָס איז "רזין" ו"רזי רזין" דאורייתא[137], וואָס דאָס איז דאָך ענינו פון רשב"י – אַראָפּברייינגען און אַרויסברייינגען יין ושמן דתורה **בנגלה**, ביז וואַנעט אַז דאָס נעמט

---

124) זכרי' ד, ב.

125) לקו"ת בהעלותך כט, ג. לג, ב. ובכ"מ.

126) ראה סה"מ מלוקט ח"ה ע' רצה. **וש"נ**.

127) תרומה כה, לו. ויקהל לז, כב.

128) מקומות שנסמנו לעיל ריש ס"ז (ע"פ זח"ג ז, ב. נט, ב).

129) שבת לא, א.

130) כתובות טו, א. ובכ"מ.

131) פ"א ה"ח.

132) טושו"ע יו"ד ריש סרמ"ו.

133) ריש פ"ב.

134) ראה גם תו"א חיי"ש יז, ב. שמות מט, א. לקו"ת חוקת סו, א. ובכ"מ.

135) ראה לקו"ת בחוקותי מח, ב ואילך. במדבר י, ג ואילך. קרח נד, ד. ועוד.

136) ראה ס' שופטים טו, ה. ב"מ פז, ב.

137) לקו"ת קרח שם. אמ"ב שער הק"ש פנ"ג ואילך. ובכ"מ.

דורך אויך "רביי דעלמא" – תינוקות וואָס זיינען **ביז דעמולט** געווען אין וועלט, און דערנאָך לערנען זיי, און זיינען מפיץ רזי תורה אין אַן אופן פון נגלה.

און אָט דעם כרם, זאָגט מען אַז דאָס איז כרם פון "ידידי" – פון דעם אויבערשטן[103], אַלס דער וואָס ער איז ידידו פון כל אחד ואחת מישראל!

דער אויבערשטער האָט דאָך כו"כ שמות, ווי ער זאָגט אין מדרש[138] אַז לפי הפעולות שלו אַזוי ווערט ער אָנגערופן, אַז בשעת אַן ענין פון מדה"ר איז דאָס שם ה', און אַז עס איז אַן ענין פון אַ מדה הפכית איז דאָס דעמולט שם אלקים, און אַ הנהגה פון מדת החסד איז דאָס שם א-ל;

דערנאָך איז דאָ אַ נאָמען וואָס דער אויבערשטער ווערט אָנגערופן – ווי ער ווערט אָנגערופן אין **דעם** פסוק – בשם "ידידי", וואָס אַן ענין פון ידיד איז דאָס נאָך **מער** פון רחמים און חסד, און פון כל הפרטים וואָס מ'קען אויסמאָלן, וויבאַלד אַז דאָס רעדט זיך פון ידידות פון אלקי אמת – אַ ידידות אמיתית.

וואָס דערפאַר איז אויך פאַרשטאַנדיק אַז "ידיד" איז דאָס ניט פון שמות של קודש: אַ שם של קודש איז פאַרבונדן מיט אַ אידן **נאָך** דערויף ווי ער האָט געוואַשן נעגל-וואַסער, עאכו"כ אַז ער דאַרף זיך געפינען אין אַ מקום טהור, און דערצו נאָך אויך וואַשן נעגל-וואַסער.

ידידי – איז אין וואָס פאַר אַ מעמד ומצב אַ איד געפינט זיך, אפי' אַז ער איז געווען בדרך רחוקה, און טמא לנפש[139] מיט אַלע פרטים שבדבר, איידער – קודם שטבל, איידער ער האָט געוואַשן נעגל-וואַסער, און נאָך איידער ער איז אַנטלאָפן פון דעם אָרט, איז שוין דאָרטן וואו די ענבים זיינען היפך פון די ענבים טובים, איז אָט דאָרטן האָט ער שוין די ידיעה און הודעה פון ישעי' הנביא וואָס "מלתו על לשונו"[140], וואָס דאָס איז דער נביא וואָס גיט איבער דעם אויבערשטן'ס ווערטער, אַז ער זאָל וויסן זיין אַז אַלס ענבים – היפך פון ענבים טובות, און נאָך איידער עשה תשובה, זאָל ער וויסן זיין אַז ער געפינט זיך אין אַ **כרם**, און אין אַ כרם וואָס געהערט צו **זיין פריינט!**

יט. וואָס דערפון איז אויך פאַרשטאַנדיק דעם לימוד, און די הוראה, און די נתינת כח, צו יעדערן עד סוף כל הדורות, בנוגע צו די הנהגה ווי ס'דאַרף אַרויסגעבראַכט ווערן ע"י אהבת ישראל.

וואָס אע"פ, וואָס כאמור מ'קען זיך ניט גלייכן צו רשב"י – אָבער נאָך דערויף וואָס "פתח את הדרך"[20], און נאָכמער: אַז דאָס איז אַריינגעשטעלט געוואָרן אַלס אַ סיפור אין תורה,

און ווי רשב"י זאָגט אין פ' בהעלותך את הנרות, אין דעם סיפור און פירושים אויף דעם ענין פון פסח שני[141], וואָס דאָס איז דאָך פאַרבונדן מיט "טמא לנפש" און "דרך רחוקה", שטעלט ער דאָרט אַריין אַ גאַנצע אריכות, אַז ר"ש האָט געזאָגט אַז "וי להו" – אַ רחמנות און אַ אומגליק אויף די וואָס רעכענען אַז די סיפורים שבתורה איז דאָס אַן ענין של סיפור.

וואָס דערפון איז אויך פאַרשטאַנדיק בנוגע צו **דער** סיפור וועגן רשב"י; אַז ח"ו צו זאָגן אַז

---

138) שמו"ר פ"ג, ו.

139) בהעלותך ט, ב.

140) ע"פ ל' הכתוב – שמואל-ב כג, ב.

141) זח"ג קנב, א.

דאָס איז מערניט ווי אַ סיפור – עס איז אַ זיכערע זאַך אַז אַזוי האָט דאָס געטראָפן מיט אַלע פרטים, פונקט אַזוי ווי די סיפורים שבתושב"כ, מיט אַלע פרטי פרטים – אָבער ביחד עם זה זאָגט רשב"י "בהאי חיבורא דילי"[49] אין ספר הזהר, אַז "אוי" און "וי" און "אבוי" מיט די אלע לשונות ווי ער רעכענט דאָרטן אויס, אויף דעם וואָס ער זאָגט אַז דאָס איז אַ סיפור. דאָס איז אַן ענין פון אַ הוראה, ביז – ווי ער איז דאָרטן מסיים – אַז עס איז אַן ענין פון אַ נשמה דאורייתא, ביז ווי ער איז דערנאָך ממשיך, אַז לע"ל וועט מען אויך לערנען און האָבן די נשמתא דנשמתא.

אָבער די פשוטי הדברים – ווערט דאָס אַ הוראה, וואָס מ'נעמט טאַקע אַרויס פון דעם סיפור, דאָס איז אָבער אַ הוראה צו די וואָס **לערנען** דעם סיפור.

און מ'האָט דערביי די הודעה אַז "איני מבקש אלא לפי כחם"[142], וויבאַלד אַז מ'האָט דערפון דערציילט **יעדער** אידן, אין וואָס פאַר אַ מעמד ומצב ער זאָל זיך נאָר געפינען, איז אַ זיכערע זאַך אַז ער קען זיך אַזוי פירן.

בפרט נאָך ווי כאמור, אַז רשב"י האָט געעפנט די וועג, און דורכגעטראָטן די וועג, אַז אפי' אָט די וואָס זיי זיינען לפי שעה אין אַ מעמד ומצב פון ענבים **היפך** פון ענבים טובים – זאָלן זיי געדיינקען דעם אמת, אַז זיי געפינען זיך אין דעם "כרם ה' לידידי"! און דער אויבערשטער קוקט זיך צו, וואָס פאַר אַ יחס – ווי אַזוי מ'באַציט זיך צו זיינע נכסים בכלל, בפרט נאָך צו נכסים וואָס זיי ווערן אָנגערופן בשם "ענבים", וואָס ענבים גיבן דאָך דערנאָך אַרויס "יין המשמח אלקים ואנשים"[143], נכנס יין יצא סוד[144], דאָס גיט אַרויס די רזין דאורייתא.

כ. און בשעת מ'מאָנט דאָס ביי אַ אידן, מאָנט מען נאָך בהוספה לכל זה, און דאָס איז אויך אַ עיקר: אַז מ'זאָל דאָס טאָן אין אַן אופן פון שמחה, און אַ שמחה גדולה.

און "כדאי הוא ר"ש לסמוך עליו"[47] – מ'פאַרלאָזט זיך, און מ'ליינט זיך אָן, און מ'גייט "בדרכו אשר הורנו ונלכה באורחותיו"[145], ווערט דאָס אַן ענין פון "נצח סלה ועד" – אַן אייביקע הנהגה[146], וואָרום דאָס איז אַ הנהגה ע"י תורת נצח, וואָס "התורה זו לא תהי' מוחלפת"[147].

און דאָס ווערט סלה ועד, אַז דאָס ווערט נמשך אין אַלע עולמות, ביז אין עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה הימנו[148], אַז דאָרטן זעט מען בגלוי, אַז "זרעו בחיים"[149] – ווי אַזוי אידן, אָנהויבנדיק פון אידישע קליינע קינדער, אינגלאַך און מיידלאַך, זיינען "בחיים" – זיי לעבן מיט אָט די ענינים אין וועלכע רשב"י האָט אָנגעוויזן און האָט זיך געקאָכט אין זיי, און **געלעבט** אין זיי,

לעבן אַזוי אידישע אינגלאַך און מיידלאַך, אין די מדינות וואָס מאחורי מסך הברזל, אָדער אין די מדינות וואָס געפינען זיך אין אַן אופן וואָס מ'קען טאָן אַלץ ווי ביי זיך קומט אויס, און זיי האָבן אויסגעקליבן – ובחרת בחיים[150], אין תורת חיים ומצוותי', עליהם נאמר **וחי** בהם[151].

142) במדב"ר פי"ב, ג.
143) ס' שופטים ט, יג.
144) עירובין סה, א. ועוד.
145) ע"פ ישעי' סה, יח. אגה"ק סכ"ז (קמו, א).
146) עירובין נד, א.
147) עיקר הט' מי"ג העיקרים.
148) תניא רפל"ו.
149) תענית ה, ב.
150) וילך ל, יט.
151) קדושים יח, ה.

כא. און וויבאַלד אַז "זרעו בחיים" איז "הוא בחיים"[149], און ער גייט-מיט מיט יעדער אידן, און ס'גייט-מיט מיט זיי צוזאַמען די שכינה, ווי דערמאָנט פריער[152], אַז רשב"י זאָגט אַז אידן בכל מקום שגלו ישראל[153] – איז **נוסף** אויף דערויף וואָס דער אויבערשטער האָט מבטיח געווען[113] אַז ער וועט זיי פון דאָרט אַרויסנעמען, און פון גלות זה האחרון וועט ער זיי אַרויסנעמען אין אַן אופן אַז קיין איין איד וועט ניט בלייבן אין גלות[154] –

זאָגט רשב"י **נאָכמער**: אַז בכל מקום שגלו ישראל איז שכינה עמהם!

אָט דאָרט וואו אַ איד געפינט זיך אין גלות, **דאָרט** געפינט זיך מיט אים צוזאַמען די שכינה, און דער אויבערשטער! און אין וואָס פאַר אַן אופן געפינט ער זיך מיט אים – אין אַן אופן וואָס ער ווערט אָנגערופן בשם "שכינה", ווי דער אַלטער רבי טייטשט דאָס אָפּ אין תניא[155], "ע"ש ששוכנת ומתלבשת"!

ניט זי שטייט פון אויבן אויף, און קוקט זיך צו – עומד **על** גביו, אָדער מצדו, וכיו"ב, נאָר זי איז "שוכנת ומתלבשת" אין דער האַרץ פון יעדן אידן – "ושכנתי בתוכם"[156] – "בתוך כל אחד ואחת מישראל"[157]!

און ער איז מסיים **נאָכמער**; וואָס לכאו' פרעגט מען דאָך די שאלה: וויבאַלד אַז ער זאָגט פריער אַז "בכל מקום שגלו ישראל שכינה עמהם", איז דאָך מעצמו פאַרשטאַנדיק אַז בשעת אידן גייען אַרויס פון גלות, וועט דאָך זיכער די שכינה ניט בלייבן אין גלות, מאי קמ"ל?!

וואָס דערנאָך איז ער מסיים אַז בשעת אידן גייען אַרויס פון גלות, איז "ושב ה"א את שבותך"[158] – אַז אויך די שכינה גייט מיט זיי אַרויס.

איז וואָס וואָלט געווען דער קס"ד – אַז אידן וועלן **אַרויס** פון גלות, און די שכינה וועט דאָרטן בלייבן?! דער חידוש איז דאָך וואָס שכינה עמהם **אין** גלות, אָבער עס איז מעצמו מובן, אַז אידן גייען אַרויס פון גלות, וועט שכינה **זיכער** אַרויס פון גלות?

דער חידוש איז אין דערויף אָבער, אַז דער אויבערשטער קען צוגרייטן אידן אַז זיי זאָלן זיין ראוי לגאולה, און דערנאָך וועט ער שיקן משיח צדקנו, אַז ער זאָל זיי אַרויסנעמען פון גלות, אָבער ער אַליין – די שכינה – וועט אַרויסגיין פון גלות פריער, פאַר דערויף;

ער האָט זיי אָפּגעהיט אין גלות – "לא ינום ולא יישן שומר ישראל"[159], געהיט זיי די גאַנצע צייט פון גלות. בשעת אָבער עס איז צוגעגרייט אידן אין תומ"צ בשלימות אַז זיי זיינען ראוי לקבל פני משיח צדקנו, און האָט איבערגעמאַכט דעם לב מלכים ושרים[160], אַז די מלכים ושרים שטייען אין אַזאַ מעמד ומצב אַז "מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך"[161], און זיי גרייטן זיך ברייננגען אידן אַלס אַ "מנחה בכלי טהור"[162] אין ארצנו הקדושה,

---

152) לעיל ע'

153) מגילה כט, א.

154) ראה סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 16-515.

155) פמ"א (נז, ב).

156) תרומה כה, ח.

157) בעה"ט ואלשיך עה"פ. של"ה סט, א. רא, א. שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 83. ע' 173. ובכ"מ.

158) וילך ל, ג. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 175 ואילך.

159) תהלים קכא, ד.

160) ע"פ ל' הכתוב – משלי כא, א. וראה לקו"ש חי"ג ע' 285 הע' 1. ושי"נ.

161) ישעי' מט, כג. וראה זבחים יט, רע"א.

162) שם סו, כ.

איז דאָך לכאו' ניט פאַרשטאַנדיק, וואָס דאַרף זיין שכינתא בגלותא?! זי האָט אויסגעהיט אידן, איינגעשטעלט די וועלט אין אַן אופן, אַז ניט נאָר מ'מאַכט ניט שווערקייטן אידן, אדרבה: מ'העלפט זיי אַרויס, און מ'גרייט זיך זיי ברייגגען אַנטקעגן משיח צדקנו אין ארה"ק, און **ווער** איז דער גייער? איז די גאולה ע"י משיח צדקנו. איז וואָס דאַרף די שכינה זיין בגלותא די **לעצטע טעג** פון גלות, בשעת עס איז שוין אַלץ צוגעגרייט?!

זאָגט רשב"י – **נוסף** אויף דעם ענין וואָס בכ"מ שגלו ישראל, איז אויך שכינתא גלתה עמהם, איז ניט אַז דער אויבערשטער לאָזט אידן אין גלות אפי' ווען דער גלות ווערט אין אַן אופן אַז הי' אור במושבותם[163], וואָרום עס איז שוין "מלכים אומניך וגו'" –

איז אעפ"כ, גייט ניט די שכינה אַרויס פון גלות ביז דער לעצטער רגע! און דעמולט גייט זי ניט בראש, ניט זי גייט פריער, און דערנאָך גייט אַ איד נאָך, נאָר זי גייט "ושב ה"א את שבותך" – דער **קטן שבקטנים** פון צווישן אידן, לאָזט אים ניט דער אויבערשטער אויף איין רגע אַליין אין גלות!

און בשעת ער גייט מיט אים צוזאַמען אַרויס פון גלות, גייט ער מיט אים "**את שבותך**"! **ניט** דער אויבערשטער גייט פריער, און ער גייט מאחוריו, נאָר ער גייט צוזאַמען מיט אים – זה בצד זה, וואָרום ביידע האָבן זיך געמאַטערט כביכול אין דעם גלות, און פאַרוואָס האָט מען זיך דאָרט געמאַטערט – ווי דער פתגם פון נשיא דורנו[164], אַז "ניט מיט אונזער רצון זיינען מיר געגאַנגען אין גלות, און ניט מיט אונזער רצון וועלן מיר אַרויסגיין פון גלות", דאָס איז אַלץ ע"י ממה"מ הקב"ה.

און דאָ איז מחדש רשב"י, אַז אַרויסנעמען פון גלות, איז ניט אַז דער אויבערשטער געפינט זיך בהיכל שלו, און קוקט פון דאָרטן אַרויס, און באַוואָרנט כל הענינים, נאָר ער גייט אויך אין גלות צוזאַמען מיט יעדער אידן, צוזאַמען מיט אַלע אידן.

דערנאָך איז ער מחדש נאָך אַ **גרעסערע** זאַך:

אַז נאָך דערויף ווי "הקב"ה עוזרו"[165], ביז וואַנעט אַז ער איז ראוי לקבל פני משיח צדקנו, מאיזה טעם שיהי', און נאָכמער: דער אויבערשטער האָט צוגעגרייט די וועלט די לעצטע טעג פון גלות אַז ס'זאָל זיין "לכל בנ"י הי' אור במושבותם", און די עמים שמסביבם זאָלן זיין אין אַן אופן פון "מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך",

אעפ"כ לאָזט ניט דער אויבערשטער די אידן אַליין אין גלות אויף קיין איין רגע!

און דערנאָך איז ער **נאָכמער** מוסיף: אַז אפי' אַז מ'גייט צוזאַמען פון גלות, קען דאָך גיין פריער – ווי ס'דאַרף זיין – ה' לפניהם[166], ארון ה' איז געגאַנגען לפני המחנה, און ערשט דערנאָך זיינען געגאַנגען משה וכל בנ"י[167],

– זאָגט ער, אַז בשעת דער אויבערשטער שיקט אַוועק זיינע קינדער פון גלות, גייט ער מיט זיי צוזאַמען, און גייט אַרויס אויך מיט זיי צוזאַמען, כביכול, ווי מ'איז גלייכע איינער צו דער

---

163) בא י, כג.

164) שיחת ג' תמוז תרפ"ז (סה"מ ע' קצה. ס' השיחות ע' 169. וש"נ).

165) קידושין ל, ב.

166) ראה בשלח ג, כא. מיכה ב, יג.

167) ראה בהעלותך י, לג ובפרש"י שם. ובכ"מ.

צווייטער, און מ'האָט זיך צוזאַמען געמאַטערט – "בכל צרתם לו צר"[168], און צוזאַמען פרייט מען זיך אין דער גאולה,

וואָס ס'וועט זיין די גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, וואָס דעמולט וועט אַרויסגענומען ווערן פון גלות – יעדער איד און אַלע אידן, און יעדער שכינה וואָס געפינט זיך בלבבו של כל אחד ואחת, און עס איז קיין קשיא ניט, ווי דער אַלטער רבי ברייננגט אַראָפּ אין תניא[169] "כמה שכינתא אית לכו"[170], און איז מסיים "והמשכיל יבין".

און מ'גייט אַרויס צוזאַמען מיט דעם אויבערשטן יעדערע באַזונדער, און אַלע צוזאַמען לקבל פני משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

ניגנו "הנה מה טוב"[171].

* * *

כב. מ'האָט גערעדט אינדערפרי[172] און אויך אין שבת שלפני זה – ערב ל"ג בעומר[173], בנוגע די הוראות פון ל"ג בעומר, ווי דאָס איז יום שמחתו – הילולא פון רשב"י[174], און אויך ווי דאָס געפינט זיך צווישן די ימי העומר, וואָס דערפאַר זאָגט מען דאָך אַז דאָס איז ל"ג **בעומר**, וואָס דאָס גופא איז מדגיש אַז עס זיינען דאָ אַזויפיל און אַזויפיל טעג לפני זה, און ס'קומען נאָך טעג לאחרי זה –

וואָס איז דער לימוד און הוראה פון ספירת ימי העומר, ועד"ז אויך פון כמה פרטים, ווי בשנה זו איז ערב ל"ג בעומר ביום השבת, וכו'.

ס'דאָ נאָך אויך אַ הוראה וואָס מ'דאַרף אָפּלערנען (וויבאַלד אַז מ'**קען** אָפּלערנען), וואָס בשנה זו איז ל"ג בעומר בפרשת בהר, וואָס דאָס איז דאָך אויך בהשגחה פרטית פאַרבונדן מיט תורה, און ווי געזאָגט פריער מיט קביעות לעבר החדשים, ווי דערמאָנט דעם סיפור פון רשב"י אין מס' חגיגה אין ירושלמי.

וואָס גלייך הויבט זיך אָן (און עס ווערט טאַקע אָנגערופן) בשם "בהר", אָבער גלייך די מצוה ראשונה דאָרט איז דער ענין פון מצות השמיטה[175].

און דערנאָך אויך איז ער ממשיך[176] וועגן די מצוה פון יובל, וואָס זי איז בדוגמא פון ספירת העומר וואָס קומט נאָך "וספרתם לכם"[177] ניין און פערציק טעג; אזוי אויך קומט יובל נאָך ניין און פערציק יאָרן.

וואָס כאמור איז דאָך זיכער אין דערויף איז דאָ אַ הוראה, און אַ הוראה פאַרבונדן מיט רשב"י. און לויט דעם וואָרט פון דעם אַלטן רבי'ן אויף לעבן מיט דער צייט[178] – אָפּלערנען פון די ענינים העומדים על סדר היום, אויך על סדר העולם, אויף וויפל דאָס איז פאַרבונדן מיט אידן, דאַרף מען דאָס אַרויסנעמען פון פרשת השבוע.

---

168) ישעי' סג, ט.

169) ספל"ה.

170) סנהדרין לט, א.

171) שאל לאי: דאָס איז שמחתו גדולה?

172) לעיל ע' 281 ואילך.

173) לעיל ע' 256 ואילך.

174) ראה משנת חסידים מסכת אייר פ"א מ"ו.

175) כה, ב ואילך.

176) שם, ח ואילך.

177) אמור כג, טו.

178) "היום יום" — ב חשון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

כג. צום אַלעם ערשטן, קומט דאָ דער ענין פון שמיטה, וואָס דאָס איז אויך אַ הכנה צו יובל, האָט דאָך דאָס אַ הדגשה מיוחדת, וואָס בשנה זו, איז ניט נאָר ל"ג בעומר אין אַ **פרשה** וואָס התחלתה וראשה איז דער ענין השמיטה, נאָר דאָס רעדט זיך וועגן אַ ל"ג בעומר וואָס דער גאַנצער **יאָר** איז אַ שנת השמיטה – און ווי ער הויבט דאָס אָן אין דער סדרה.

וואָס דערביי איז דאָך ידוע די שאלה[179] וואָס מ'פרעגט גליין בתחלת הסדרה, אין דעם שיעור חומש פון דעם ל"ג בעומר'דיקן טאָג, וואָס ס'הויבט זיך אָן "כי תבואו אל הארץ ושבתה הארץ שבת לה'"[180]. וואָס ס'ווערט גליין די שאלה אין פשש"מ: "כי תבואו אל הארץ" הויבט זיך ניט אָן פון "ושבתה הארץ שבת לה'", דאָס קומט ערשט נאָך דערויף וואָס עס איז דאָ דער "שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמור כרמך", איז ערשט דערנאָך "ובשנה השביעית" וועט דעמולט זיין "שבת לה'"[181]? דער סדר אין פסוק איז אָבער אַז "כי תבואו אל הארץ" הויבט זיך אָן די התחלה פון "ושבתה הארץ שבת לה'"?

וואָס דאָ קומט צו אַ הוראה מיוחדת און וואָס איז נוגע בענינינו, וועגן די תהלוכות פון אידישע קינדער, וואָס דאָס איז דאָך אַ צורך און אַ הכרח און פקו"נ ממש, אַז מ'זאָל זיך משתדל זיין אַז יעדער אידישער קינד זאָל באַקומען אַ חינוך ע"פ התורה, וואָס זי איז דאָך "דתיהם שונות מכל עם"[182], במילא "את דתי המלך אינם עושים".

ווערט דאָך דאָ גליין די שאלה, אַז עס איז דאָך "אביו מלמדו אומנות"[183], אַז מ'דאַרף טראַכטן ווי אַזוי וועט דערנאָך זיין די פרנסה פון דעם קינד ווען ער וועט אויסוואַקסן און וועט זיך אַליין דאַרפן פאַרדינען אויף זיין הוצאה – איז אביו דאַרף אים צוגרייטן אויך צו דעם ענין.

און דאָ קומט דער פסוק און זאָגט, אַז לכאורה איז דאָס אַ שאלה וואָס **תורה** זאָגט אַז ס'טויג ניט. **תורה** זאָגט[184] "וכי תאמרו מה נאכל"! וכמדובר כמ"פ – וואָס דאַרף מען פרעגן אַ שאלה און דערנאָך זאָגן וואָס מ'וועט ענטפערן: "וצויתי את ברכתי לכם"[185], מ'האָט געקענט גליין אָנהויבן זאָגן אַז "וצויתי את ברכתי לכם"[186] מען וועט האָבן וואָס צו עסן; וועט בדרך ממילא ניט זיין קיין מקום צו די אמירה פון "מה נאכל" וויבאַלד אַז "לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו"?

כד. איז דאָס איז די הוראה – בפרט אויף ימינו אלו.

ובמכש"כ וק"ו, מה דאָך בשנים כתיקונם וואָס דעמולט איז אויך געווען די מצות יובל [וואָס אויף דעם דאַרף מען דאָך האָבן דעם תנאי "בזמן שכל יושבי' עלי'"[187], דערפאַר איז דאָך געווען אַ ריבוי זמן וואָס עס איז געווען די מצות שמיטה, און עס איז ניט געווען די מצות יובל[188]] –

איז אפילו בשעת עס איז געווען מצות שמיטה מה"ת בכל פרטי', און ס'אויך געווען די מצות יובל וואָרום "כל יושבי' עלי'", איז דעמולט זאָגט תורה אַז עס איז דאָ אַ מציאות אַז אַ איד וואָס פירט זיך ע"פ תורה, זאָל זאָגן "תאמרו מה נאכל", וויבאַלד אַז "לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו" – איז עאכו"כ אַז דאָס ווערט אַ שאלה עיקרית בימינו אלו.

179) לקו"ת ריש פרשתנו (בהר). ובכ"מ.

180) פרשתנו כה, ב.

181) שם, ג-ד.

182) אסתר ג, ח.

183) קידושין כט, א.

184) פרשתנו שם, כ.

185) שם, כא.

186) ראה גם או"ת להה"מ סקכ"ב. ובכ"מ.

187) ערכין לב, סע"ב. רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ח.

188) ראה ערכין שם ובפרש"י. רמב"ם שם ה"ט. גיטין לו, א-ב ובתוס' ד"ה תקון.

מ'קומט צו גיין צו עלטערן, און מ'זאָגט זיי: איר זאָלט וויסן זיין אַז איר זייט אידן, און "ישראל אע"פ שחטא ישראל הוא"[189], ווי איר פירט זיך נאָר ביז היינטיקן רגע, זאָלט איר וויסן אַז "ישראל הוא", איר זייט "בני אברהם יצחק ויעקב" און "בנות שרה רבקה רחל ולאה", במילא דאַרפט איר ערציען אייערע קינדער אַז זיי זאָלן זיין אידישע קינדער, דורך דערויף וואָס זייער טאָג טעגלעכן לעבן זאָל זיין אַ אידישער לעבן.

וואָס דאָס קען זיין נאָר אויף אַזאַ אופן אַז זיי וועלן באַקומען אַ חינוך כשר, וואָס דער חינוך כשר איז כולל אין זיך אַז דער **עיקר** הלימוד דאַרף זיין לערנען דעם אויבערשטן'ס תורה, און לערנען ווי אַזוי מ'דאַרף מקיים זיין זיינע מצוות, מיט אַלע פרטים וואָס זיינען דערמיט פאַרבונדן.

פרעגט גלייך די מאַמע, און אַמאָל אויך דער טאַטע: "וכי תאמרו מה נאכל"? ער וועט אויסוואַקסן און וועט דאַרפן פאַרדינען אויף פרנסה, און אויב ח"ו משיח וועט דעמולט נאָך ניט קומען וועט ער דאַרפן פאַרדינען די פרנסה בדרך הטבע, דאַרף מען דאָך אים צוגרייטן ע"פ דרך הטבע ער זאָל קענען (בלשון המדינה) 'מאַכן אַ לעבן'.

האָט דער שווער, נשיא דורנו, געענטפערט אויף דעם[190]: אַז 'מאַכן אַ לעבן' מאַכט דער **אויבערשטער!** וואָס ער איז דער מחי' חיים[191], און ער איז דער נותן חיים, און אַלץ הייגט אָפּ אויפן אויבערשטן, אפילו – און עאכו"כ נאָכמער – דער ענין הפרנסה.

און ווי עס שטייט אויף דערויף דער משל[192], אַז בשעת מ'האָט אַ סאַך געלט, דאַרף מען האָבן אַ גרויסע קעשענע וואו אַריינצולייגן די געלט; בשעת עס איז אָבער דאָ איינער וואָס ער גיט אָפּ זיין גאַנצן לעבן אויף אָנצוגרייטן גרויסע קעשענעס, און טוט גאָרניט אויף באַקומען די געלט, בלייבן ר"ל די גרויסע קעשענעס פוסט! מ'דאַרף טאַקע האָבן אַ קעשענע לפי מדת הממון, דער עיקר איז אָבער מ'זאָל זיך משתדל זיין אויף **באַקומען** דעם ממון, און אין דעם וועג אין וועלכן מ'באַקומט דעם ממון. וואָס איז דערצו די וועג? איז דאָס "ברכת הוי' היא תעשיר"[193], דאָס קומט דוקא דורך דעם אויבערשטן'ס ברכות!

און אַז דער אויבערשטער גיט זיינע אַ ברכה, דאַרף מען דערצו צושטעלן אַ כלי, וואָס זי זאָל זיין אַ כלי נקי וטהור, ניט אַ כלי ר"ל וואָס זי איז דורכגענומען מיט טאָן פאַרקערט – היל"ת – ווי דער אויבערשטער וויל, און מ'וויל אַז אין אַזאַ כלי זאָל דער אויבערשטער אַריינלייגן זיין ברכה[194]?!

כה. טענה'ט ער: די תורה **אַליין** זאָגט אַז עס איז דאָ די שאלה פון "וכי תאמרו מה נאכל", ביז אַז עס קומט אַראָפּ אין אַ הוראה און אין אַ פס"ד אַז "אין סומכין על הנס"[195]. ביז אַז די גמרא זאָגט[196], אַז לויט איין דיעה איז אפילו אין ביהמ"ק, אין דער עזרה, וואָס בכללות איז דאָך אין ביהמ"ק "עשרה נסים נעשו לאבותינו בביהמ"ק"[197] וואָס מ'האָט דאָס **געזען** בעיני בשר,

189) סנהדרין מד, א.
190) ראה לקו"ש ח"א ע' 112 ואילך.
191) ראה יומא עא, א.
192) ראה לקו"ש ח"ב ע' 535. וראה סה"מ מלוקט ח"א ע' עדר. וש"נ.
193) משלי י, כב.
194) ראה גם "היום יום" — כז סיון. ועוד.
195) ראה שבת לב, א. פסחים סד, ב. זח"א קיא, ב. קיב, ב. ועוד.
196) פסחים שם.
197) אבות פ"ה מ"ד.

אָבער אַ חוץ די עשרה נסים איז "אין סומכין על הנס", און ווי דאָס שטייט נאָך בפרט ובקשר צו חגה"פ וואָס כל ענינו איז "ופסח ודלג"[198], איז אויך דאָרטן די דיעה אַז "אין סומכין על הנס".

אויף דערויף ענטפערט מען אים "וברכך הוי' אלקיך בכל אשר תעשה"[199] – ס'דאַרף טאַקע זיין אַ "תעשה", אָבער אין דערויף איז דער תנאי – ניט אַז דו דאַרפסט זיך איינשפּאַרן, און אַריינלייגן דיין קאָפּ אין פרנסה, מיט דיין חיות אין פרנסה, און דערנאָך אַריינלייגן דעם חיות פון די קינדער ווי אַזוי צו מאַכן אַ 'דאָלער', אָדער אַ 'פראַנק', אָדער אַ 'לירה' וכיו"ב. **לעבן**, דאַרפן זיי לעבן מיט דעם **אויבערשטן** וואָס ער איז מחי' חיים, דורך דערויף וואָס מ'וועט טאָן – לערנען זיין תורה, און מקיים זיין זיינע מצוות און טאָן וואָס דער אויבערשטער וויל.

און דעמולט וועט זיין דער "תעשה", אַז "בכל אשר תעשה", אפילו אַז עס וועט זיין עשי' אָט וועלכע ס'וועט זיין, דאָס וועט אָבער זיין צוזאַמען און נאָך דערויף ווי ער האָט דעם רוב היום ורוב הלילה, דער עיקר און דער רוב פון דעם חיות פון דעם קינד – אין אידישקייט און אין תומ"צ.

איז וויבאַלד אַז עס איז דאָ דער "תעשה", כאָטש אפילו דאָס איז "**כל** אשר תעשה", אָט וואָס ער זאָל ניט טאָן, לכאורה אַ קלייניקייט – וועט זיין דעמולט "וברכך הוי' אלקיך **בכל** אשר תעשה".

טאַקע "אין סומכין על הנס", דאַרף דער קינד האָבן סוף כל סוף עפּעס אַן אחיזה בדרך הטבע אויף באַקומען זיין פרנסה, אָבער דערצו האָט ער גענוג צייט ווען ער וועט ווערן אַ "בן עשרים לרדוף", און "בן שלשים לכח"[200], און וועט דאַרפן טראַכטן וועגן פרנסה וכיו"ב, וועט אים זיכער דער אויבערשטער אַריינגעבן דעם געדאַנק ער זאָל זיך אויסקלייבן די פרנסה המתאימה לו, און דערנאָך וועט זיין "וברכך ה' אלקיך", ביז אין אַן אופן פון "ברכת ה'" – ניט נאָר זי וועט געבן די פרנסה, נאָר אויך "היא תעשיר", "אתה מחויב לעשרו"[201], ס'וועט אים געבן עשירות כפשוטה, אין ענינים גשמיים.

כו. וואָס דאָס איז אויך אַן ענטפער אויף דער **צווייטער** פליאה, אַז מ'זאָגט וואָס איז דער ענטפער אויף "וכי תאמרו מה נאכל", וויבאַלד אַז "לא נזרע ולא נאסוף", וואָס דאָס האָט מען געזאָגט במדבר סיני ווי התחלת הסדרה, וואָס אידן האָבן דערנאָך געהאַט ניין און דרייסיק יאָר וואָס דער מן איז געגאַנגען טאָג טעגליך.

במילא אַז אידן פרעגן דעמולט "וכי תאמרו מה נאכל", וואָס דאַרף זיין דער ערשטער ענטפער אין סברא ראשונה, אַז מ'זעט טאָג טעגלעך אַז "לא נזרע ולא נאסוף את תבואתנו", און דער אויבערשטער גיט אייך "לחם מן השמים". איז וואָס איז די שאלה? "כי תבואו אל הארץ", וועט ער **אויך** געבן לחם מן השמים!

באַוואָרנט דער פסוק, אַז "כי תבואו אל הארץ" וועט דעמולט ווערן אַן אַנדער הנהגה: אַז "אין סומכין על הנס". וואָס הייסט "אין סומכין על הנס", אַז דער אויבערשטער גיט "וברכך ה"א בכל אשר **תעשה**".

וואָס דערפאַר איז ניט דער ענטפער אויף דערויף אַז דער אויבערשטער איז אַ "זן ומפרנס

---

198) בא יב, יג ובפרש"י שם.
199) פ' ראה טו, יח.
200) אבות ספ"ה.
201) פרש"י עה"פ ראה שם, ח.

לכל"[202] וועט ער אים געבן לחם גליַיך מן השמים, נאָר דער ענטפער איז "וצויתי את ברכתי"[185] – אין דער תבואה וואָס וועט וואַקסן "בשנה הששית", וואָס ע"ד הרגיל דאַרף דאָס זיַין אין אַ מדה רגילה, איז דער נס מלובש בטבע, "ברכת ה'" איז מלובש אין לבושי הטבע, אַז "וצויתי את ברכתי" וועט די ברכה אַריַינגעגעבן ווערן אין לבושי הטבע פון די תבואת שנה הששית, אַז זי וועט זיַין גענוג און איבער-גענוג, אויף שנה הששית און שנה השביעית, און אויך אויף שנה השמינית – אויף "לשלש השנים".

פאַרוואָס איז דאָס אַזוי, דערפאַר וואָס ניט מ'וואַרט מיט די החלטה, אַז בשעת ס'וועט קומען די שנה השביעית וועט מען אפהיטן שנה השביעית; און די אַלע זעקס יאָר טראַכט ער אַז "כחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה"[203], און טראַכט אויך בשנה הששית אַז פאַרוואָס וואַקסט די תבואה, וויַיל ער איז געווען דער "חורש וזורע", און דערנאָך האָט – כביכול – טבע קיין ברירה ניט, וואָרום "זרע וקציר וקור וחום ויום ולילה לא ישבותו"[204], מוז דאָס געבן זרע וקציר; במילא האָט ער ניט וואָס צו קוקן אויף "מטר השמים", נאָר ווי עס איז געווען אין מצרים אַז מ'האָט ניט געהאַט קיין מטר מן השמים, במילא האָט מען זיך פאַרלאָזן אויפן "נילוס", און מ'האָט דערפון געמאַכט אַן ע"ז, ר"ל[205].

ווי אַזוי באַקומט ער דער "ברכתי . . בשנה הששית", אַז גליַיך "כי תבואו אל הארץ" מאַכט ער ביַי זיך אַ החלטה אַז דאָס איז טאַקע ארץ, דאָס איז אָבער אַזאַ לאַנד, און דאָס איז אַזאַ פאָלק וואָס זייער הנהגה איז, אַז די ערשטע החלטה איידער ער הויבט עפּעס אָן טאָן, איז "ושבתה הארץ שבת לה'"! דאָס איז זיַין ערשטע החלטה, על מנת כן גייט ער אַריַין לארץ!

וואָס דאָס איז אויך ווי דער מאחז"ל[206] אַז פאַרוואָס שטייט דאָס פריער? בזכות וואָס מ'איז מחליט אויף אָפּהיטן שמיטות ויובלות, דערפאַר איז דערנאָך דאָ די שש שנים מיט די אריכות הסיפור והדברים שלאח"ז.

און דאָ זאָגט מען, אַז בשעת קינדער שטעלן זיך אויף די אייגענע פיס, וואָס במעמדם ומצבם איז דאָס ביַי זיי "תבואו אל הארץ", ס'קומט די ציַיט אַז זיי דאַרפן זיך שטעלן אויף אייגענע פיס אַליין באַזאָרגן זיך זייער פרנסה באיזה אופן שיהי', דאַרף מען זיי מחנך זיַין, אַז ווי אַזוי שטעלן זיי זיך און הויבן אָן אַריַינגיין אין אַ סדר החיים, אויף באַזאָרגן די אייגענע פרנסה – די אייגענע הוצאה? איז די ערשטע החלטה איז אַז "ושבתה הארץ שבת לה'", דאָס איז אַן ענין וואָס געהערט צו דעם אויבערשטן;

און אַלץ וואָס מ'טוט בימות החול, איז דאָס "טרח בע"ש כדי שיאכל בשבת"[207]; אַלץ וואָס מ'טוט אין וואָכעדיקע זאַכן, איז דאָס כדי אַז פון "כל מעשיך יהיו לש"ש"[208], זאָל ער דערנאָך צוקומען צו "בכל דרכיך דעהו"[209], ביז צום יום השבת כפשוטו.

און אַז ער הויבט אָן די "שש שנים תזרע שדך", און "שש שנים תזמור כרמך", וואָס דאָס

202) נוסח ברכת המזון.

203) עקב ח, יז.

204) נח ח, כב.

205) ראה פרש"י עה"פ וארא ז, יז. סוטה יג, א ובפרש"י.

206) ראה מדרש הגדול עה"פ. וראה לקו"ש ח"ט ע' 442 ואילך.

207) ע"ז ג, א.

208) אבות פ"ב מי"ב. וראה רמב"ם הל' דעות ספ"ג. טושו"ע או"ח סרל"א.

209) משלי ג, ו. וראה לקו"ש ח"ג ע' 907. **וש"נ**.

איז דאָך כולל ביידע זאַכן, א) די ענינים ההכרחיים, וואָס זיי וואַקסן בשדה, און ב) די ענינים של תענוג ווי יין ושמן וואָס זיי וואַקסן בכרם,

– איז כדי דאָס זאָל זיין בהצלחה, איז דאָס דורך דערויף וואָס איידער ער הויבט דאָס אָן איז ער מכריז ומודיע [וואָרום פריער האָט ער געלערנט אין פסוק, און האָט דאָס געלערנט ווי רבינו נשיא דורנו זאָגט אַז אין אַן אופן אַז "דאָס לערנט אים אויס"]: אַז די התחלה פאַר די שש שנים איז, אַז דאָס איז אַ לאַנד, און ער איז אַריינגעגאַנגען אין דעם לאַנד, אָדער אין דעם עסק פרנסה, אין אַן אופן אַז "ושבתה הארץ שבת לה'"!

און דעמולט טאַקע איז "אין סומכין על הנס", און עס איז דאָ דער "תזרע שדך" און "תזמור כרמך", און "הרבה עשו כר' שמעון בן יוחאי **ולא** עלתה בידם"[210], ווייל די הנהגה איז מערניט ווי פאַר יחידי סגולה, ניט פאַר דעם "הרבה"; אָבער די וואָס "שש שנים תזרע" און "תזמור", איז דאָך ביי זיי אויך דעם אופן אַז די התחלה פאַר דערויף איז אַז טאַקע "אין סומכין על הנס", און ער איז "חורש וזורע וזומר", אָבער וויבאַלד אַז די התחלה איז – נאָך פאַר דערויף – אַז "שבתה הארץ שבת לה'", איז דעמולט טאַקע איז ניטאָ דער נס בגלוי און דאָס איז "לחם מן הארץ", אָבער אין דעם לחם מן הארץ איז "וצויתי את ברכתי . . בשנה הששית", אַז זי זאָל סטייען אויף ווי לייגג מ'דאַרף איר האָבן, ווי לאַנג ער איז פאַרנומען מיט עניני שביעית מיט "שבת לה'", ביז וואַנעט עס וועט קומען די צייט וואָס ע"פ שו"ע וועט ער זיך אָנהויבן פאַרנעמען מיט "תזרע שדך" און מיט "תזמור כרמך".

כז. און דאָס איז אויך אַ הוראה אין דעם ענין פרטי וואָס – לא עתה ולא עלינו – האָט געטראָפן בשנה השביעית, און האָט געטראָפן ביום השביעי[211], און האָט געטראָפן אין דעם לאַנד וואָס זי ווערט אָנגערופן בשם שבת בערך פון אַלע ארצות[212], וואָס דאָס איז די ארץ הקודש, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"[213].

וואָס דאָרטן זאָגט מען אויך אַז "אין סומכין על הנס", און ס'דאַרף זיין אַן ענין און פעולות בדרך הטבע, בדוגמא ווי גערעדט וועגן דערויף אין דער פרשה פון התחלת בהר, און אַז ניט, ווערט די שאלה "כי תאמרו מה נאכל" – אַ שאלה ע"פ תורה; ביחד עם זה אָבער איז אויף וואָס איז דאָס מיוסד און מיט וואָס הויבט זיך דאָס זיך אָן, און וואָס לערנט מען **פאַר** דעם, און ערשט דערנאָך קען מען לערנען ווי אַזוי אַקערן פעלדער, אָדער טאָן כל הענינים בדרך הטבע – בשעת ער לערנט און דאָס לערנט אים אויס, און דאָס ווערט אַ החלטה תקיפה, אַז "תבואו אל הארץ", איז "ושבתה הארץ שבת לה'".

די גאַנצע וועלט איז "לה' הארץ ומלואה"[214] – האָט דער אויבערשטער אויסגעקליבן צווישן פעלקער דעם אידישן פאָלק, און פון אַלע לענדער די אידישע לאַנד, ארץ הקודש, ארץ ישראל, און זי בלייבט "לי הארץ"[215], אַז דאָס איז דעם אויבערשטן'ס לאַנד. ער וויל אָבער אַז דאָרט זאָל זיין די הנהגה אין אַן אופן וואָס איז מלובש בדרך הטבע, מיט דער הקדמה און מיט דעם יסוד, אויף וויסן אַז די גאַנצע מציאות פון דער ארץ כולל אויך כל עניני הטבע, איז דאָס חוקים וואָס

210) ברכות לה, ב.

211) ראה להלן בהמשך הדברים, ע"ד המאורע בעיר חברון.

212) ראה תו"א לך לך יג, א. לקו"ת מסעי פט, ג.

213) עקב יא, יב.

214) תהלים כד, א.

215) פרשתנו (בהר) כה, כג.

דאָס האָט געמאַכט "חוקות שמים וארץ"[216], האָט דאָס געמאַכט דער מחוקק החוקים, דער וואָס האָט געגעבן בחוקותי תלכו[217] – די חוקות התורה,

וואָס דורך תורה – ווי די גמרא זאָגט אין שבת[218] – איז ערשט דעמולט האָט זיך די וועלט אויפגעהערט שאָקלען, וואָרום אָן תורה איז "חוקות שמים וארץ לא שמתי"[216], תורה האָט באַוואָרנט אַז עס זאָל יע זיין "שמתי" די "חוקות פון שמים וארץ", וואָס בפשטות איז דאָס עניני הטבע.

וואָס דערפון נעמט מען אַרויס די צוויי נקודות, אַז ס'**דאַרף** טאַקע זיין אַ פעולה בדרך הטבע, און דאָס **מוז** זיין אַ פעולה בדרך הטבע, ביחד עם זה דאַרף מען וויסן אַז די **הקדמה** לזה איז, אַז "לי הארץ", אַז דאָס איז דעם אויבערשטן'ס אַ לאַנד, און מכש"כ וק"ו אַז "להוי' הארץ ומלואה", נאָר דאָרטן שטייט דאָס מער בגלוי, וואָרום "עיני הוי' אלקיך" איז דאָרטן תמיד, "מרשית השנה ועד אחרית שנה", יעדער טאָג פון דעם יאָר, אין וואָס פאַר אַ יאָר דאָס זאָל נאָר זיין, ובמכ"ש וק"ו אין אַזאַ יאָר וואָס ער איז "שנה השביעית – שבת לה'".

כח. וואָס צום אַלעם ערשטן אויף פירן זיך ווי דער אויבערשטער וויל איז דאָס "והייתי לכם לאלקים ואתם תהיו לי לעם . . ואולך אתכם קוממיות"[219], אַז מ'גייט בקומה זקופה[220] אויף דורכפירן די אַלע ענינים וואָס תורה הייסט דורכפירן,

וואָס דאָס איז די הוראה בזה, צוזאַמען אַז מ'זאָגט "אל תתגרה בגוי"[221], אַז מ'דאַרף זיך ניט רייצן מיט גויים, און אַז מ'דאַרף וויסן ווי דער מאמר – דערמאָנט פריער[222] פון נשיא דורנו פון דעם רבי'ן דעם שווער – ניט מיט אונזער רצון זיינען מיר געגאַנגען אין גלות, און ניט מיט אונזער רצון וועלן מיר אַרויסגיין פון גלות, און מ'געפינט זיך איצטער אין גלות, אין אַ חושך כפול ומכופל,

סיי די אידן וואָס געפינען זיך אין חו"ל, און אויך די אידן וואָס געפינען זיך אין אה"ק, וואָס זיי זאָגן אויך אין תפלה פון מועדים און ימים טובים "מפני חטאינו גלינו מארצנו"[223]!

און כל זמן מ'איז ניט מבטל די סיבה, "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ"[224], אַז עס איז נאָך דאָ דער "חטאינו", איז דאָ דער "גלינו מארצנו".

צוזאַמען דערמיט אָבער זאָגט אָן תורת אמת [וואָס יעדער זאַך וואָס זי זאָגט איז אַן אמת, און וואָס זי ווערט אויך אָנגערופן "תורת חיים" אַ הוראה בחיים], אַז ס'דאַרף זיין "ואולך אתכם קוממיות".

זינט מ'איז אַרויס פון גלות מצרים איז דעמולט איז "עבדי אתם ולא עבדים לעבדים"[225], מ'איז פאַר קיינעם ניט פאַרשקלאַפט, מ'איז ביי קיינעם ניט קיין עבדים; מ'איז אָבער עבדים ביי דעם אויבערשטן, און דעמולט איז "עבד מלך כמלך"[226], ביז ווי די צווייטע גירסא, די העכערע, דער סיום, אַז "עבד מלך מלך"[227] אָן אַ כ"ף הדמיון, וואָרום ער ווייס און פירט זיך ווי אַן עבד מלך.

---

216) ירמי' לג, כה.
217) ר"פ בחוקותי.
218) פח, א.
219) בחוקותי כו, יב-יג.
220) תו"כ ופרש"י שם.
221) ראה ברכות ז, ב. מגילה ו, ב.
222) סכ"א.
223) נוסח תפילת מוסף ליו"ט.
224) זכרי' יג, ב.
225) קידושין כב, ב.
226) שבועות מז, ב.
227) ספרי ופרש"י דברים א, ז.

און דעמולט פירט ער אויס די ביידע ציוויים, אַז "אל תתגרה בגוי", ער רייצט זיך ניט מיט אַנדערע פעלקער, צוזאַמען דערמיט איז ער ניט מוותר כקוצו של יו"ד, אויף קיין זאַך וואָס איז פאַרבונדן מיט אידישקייט, און מיט תורה ומצותי',

עאכו"כ אויף אַן ענין וואָס דער אויבערשטער האָט באַוויזן אַ נס גלוי, ביז וואַנעט אַז יעדער איד און אַלע אידן, און אפילו עמי הארץ האָבן געזאָגט אַז "יד הוי' עשתה זאת"[228], און דאָס איז דער נצחון וואָס איז געווען, לאחרי די מלחמה וואָס זי ווערט אָנגערופן "מלחמת ששת הימים", וואָס באופן נסי למעלה מדרך הטבע לגמרי, האָט דער אויבערשטער **אומגעקערט**, פון די נחלת עולם וואָס האָט געהערט נאָך **פריער** צו אידן, און "מפני חטאינו גלינו מארצנו", האָט מען דאָס צוגענומען אויך בפשטות, ניט נאָר ווי ברוחניות ווי אין אַנדערע טיילן פון א"י, נאָר אויך בפשטות, אונטער אַ ממשלה וואָס דאָרט איז געווען אינגאַנצן ביד עובדי ע"ז, און דער אויבערשטער האָט דאָס צוריק אומגעקערט אין אַן אופן פון אַ נס גלוי, ביז אַז "כל אפסי ארץ" האָבן דאָס אַזוי אָפּגעטייטשט, און זיך אַזוי געפירט, און האָט דאָס אָפּגעגעבן ל"עם קרובו"[229], צו דעם פאָלק וואָס ער האָט אויסגעקליבן, "אתה בחרתנו מכל העמים"[230], און האָט אויסגעקליבן צווישן אַלע לענדער ארץ ישראל, און האָט דאָס זיי אָפּגעגעבן.

דערנאָך "ומפני חטאינו גלינו מארצנו", ברוחניות ובפנימיות ובנוגע להנשמה, ביז וואַנעט אַז עס איז אויך געווען דער גלינו בפשטות. און עס איז אָבער געבליבן אַ שיעור ביז וואַנעט אַז מ'האָט אויך אָפּגעגעבן, עכ"פ ניט אין אַן אופן אַז מ'איז דאָרט אינגאַנצן בעה"ב'תים, אָבער אין אַן אופן וואָס בכו"כ ענינים, האָט זיי דער אויבערשטער אָפּגעגעבן די בעה"ב'טישקייט אַז אין עניני הרשות, זאָלן זיך דאָרטן פירן ווי אידן זיינען מחליט, און האָט דאָס אָפּגעגעבן כאמור באופן נסי.

וואָס דעמולט איז אויף דערויף חל די הוראה פון דעם אויבערשטן, אַז בשעת מ'גיט אַ מתנה, דאַרף מען מכיר טובה זיין פאַר דער מתנה, ניט ר"ל זאָגן אַז דאָס איז אַ איבעריקע זאַך! און מ'דאַרף דאָס ניט האָבן! און דאָס איז ניט קיין עיקר! און מ'קען אויסקומען אָן דערויף!

וואָס דאָס איז היפך ווי ער זאָגט אין מכילתא[231], אַז דער אויבערשטער אַליין גיט דאָס, באַווייזט אַ נס גלוי, אויף אומקערן צוריק נאָך גרויסע שטחים,

[וואָס יעדער שעל אין א"י איז ער גרויס, סיי בכמות, סיי באיכות, אפילו בכמות – וויבאַלד אַז דאָס איז אַ שעל אין ארץ הצבי[232], ווי די גמרא זאָגט אין כתובות[233] אַז מה צבי איז בשעת ס'קומט צו בשר קומט צו בדרך ממילא אין עור (אין די פעל – "עור" מיט אַן עי"ן), עד"ז בשעת ס'קומט צו אידן און אידישקייט קומט בדרך ממילא צו אין דעם שעל, אַז ער איז מכיל און ער ווערט גרעסער ביז אפילו אויך בכמות, ווי די גמרא ברייַנגט אין כתובות די דוגמא בזה פון אַ מעשה בפועל].

און ניט זיין ר"ל אַ כפוי טובה, וואָס דאָס איז געווען דער חטא פון אדה"ר, צוזאַמען מיט דעם חטא פון עה"ד[234]. איז דאָס איז בהיפך פון מצות ביכורים, וואָס אָן איר האַלט זיך דער ענין

---

228) ישעי' מא, כ. איוב יב, ט.

229) תהלים קמח, יד.

230) נוסח התפילה ליו"ט.

231) משפטים פ"כ. וראה גם ספרי עה"פ תבוא כו, ג.

232) דניאל יא, מא. ירמי' ג, יט.

233) קיב, א. ועד"ז בגיטין נז, א.

234) ראה ע"ז ה, רע"ב. פרש"י עה"פ בראשית ג, יב.

אַז "והגדת", אַז ער איז ניט קיין כפוי טובה[235], ער אַנערקענט און דאַנקט דעם אויבערשטן פאַר דער מתנה וואָס ער האָט אים געגעבן, מיט אַלע פרטים וואָס קומען דערפון אַרויס; ביז צו דער הבטחה, ווי רש"י ברענגט דאָס אויך אַראָפּ[236], אַז מ'זאָגט אים אַז לשנה הבאה תשנה, אַז מ'איז אים מבטיח אַז ער וועט האָבן די מתנה אויף איבער-אַ-יאָר, און איבער-אַ-יאָר וועט ער זיך אויך פירן באופן המתאים ע"פ תורה, וועט ער האָבן אין צוויי יאָר אַרום, און אַזוי עד סוף כל הדורות.

וואָס דאָס איז דאָך אָבער אַן ענין וואָס איז פאַרבונדן מיט כפוי טובה; וואָס אמת טאַקע **ברוחניות** איז דאָס דער יסוד און פאַרבונדן מיטן חטא פון עה"ד, און דאָס איז בהיפך פון אמירת תודה להקב"ה אין מצות ביכורים, וואָס עד"ז איז דאָס בכל יום ויום בתפלה איז מען מכיר טובה להקב"ה, דאָס איז דער גאַנצער ענין הברכות, אַז מ'בענטשט דעם אויבערשטן פאַר אַ טובה וואָס ער האָט געטאָן.

כט. דערנאָך איז דער חושך כפול ומכופל געוואָרן נאָך גרעסער, אין לך יום שאין דער היפך הברכה מרובה משל חבירו (ווי די גמרא זאָגט בסיום פון מס' סוטה[237]), האָט דער אויבערשטער מוסיף געווען אין תורה אור, אין באַלייכטן דעם מעמד ומצב ווי אַזוי מ'זאָל זיך פירן.

און אין דערויף איז געוואָרן ניט נאָר אַן ענין פון כפוי טובה, נאָר ס'איז געוואָרן אַן ענין פון **פקו"נ!**

און כדי ס'זאָל ניט זיין קיין ספק ווי אַזוי מ'דאַרף לערנען די גמרא, און וואָס פאַר אַ פירושים און פשט'לאך און קרומע זאַכן און קרומע סברות מ'וועט דאָרטן וועלן אַריינשטעלן – האָט דער אויבערשטער געגעבן אידן אַ "שולחן ערוך לפניהם"! וואָס דער אָפּטייטש אין דערויף "אלה המשפטים אשר תשים לפניהם"[238] – כשלחן ערוך[239], אַז עס איז אַלץ צוגעגרייט, און ס'קען אין דערויף ניט זיין קיין ספק, און ספק ספיקא, וואָס מ'מיינט מיט דער דין.

און האָט אַריינגעשטעלט דעם דין אין הל' שבת[240], אַז בשעת עס ווערט אַ מעמד ומצב, און עס איז דאָ אַ ספק און אַ ספק ספיקא און אַ קס"ד, און אַ סברא, אַז תפתח ח"ו, נוחה הארץ ליכבש לפניהם, תפתח הארץ לפניהם – איז דעמולט דאַרף מען זיך שטעלן מיט נשק, אפילו ווען עס רעדט זיך מערניט וועגן קש ותבן, און דאָס איז אַ פס"ד ברור פון מלך מלכי המלכים הקב"ה בתורתו, וואָס התורה זו לא תהי' מוחלפת[147]! און ס'וועט אין דערויף ניט העלפן קיין שוחד! און קיין געלט! און קיין ביינקל! און קיין ציבור! קיין זאַך וועט דאָס ניט בייטן כקוצו של יו"ד, פון דעם אויבערשטן'ס תושב"כ, אָדער פון דעם אויבערשטן'ס תושבע"פ!

וואָס ביידע (תושב"כ ותושבע"פ), איז ווי דער רמב"ם פסק'נט אָפּ בספרו יד החזקה[241], אַז דער וואָס **האַלט** פון אַן ענין וואָס שטייט אין תושבע"פ, נאָר ער זאָגט אַז דאָס איז ניט אַן ענין פון "תורה מן השמים", נאָר ער האַלט דאָס מאיזה סיבה שתהי', איז ער "כפר בעיקר", ער האָט קיין שייכות ניט צו תורה ומצותי' בכל עניני'.

---

235) תבוא כו, ג ובפרש"י.
236) שם, טז.
237) מט, א.
238) משפטים כא, א.
239) פרש"י שם.
240) שו"ע או"ח ודאדה"ז סשכ"ט ה"ו-ז.
241) הל' תשובה פ"ג ה"ח. הל' ממרים פ"ג ה"א-ב.

וואָס דער דין זאָגט קלאָר, אַז מ'דאַרף זיך שטעלן בנשק אויב ס'דאָ אַ חשש אַז "נוחה הארץ ליכבש לפניהם".

ל. דערנאָך איז געווען דער חושך כפול ומכופל, עד כדי כך, אַז מען האָט דעמולט אויך ניט געכאַפּט טאָן ווי דער פס"ד אין שו"ע. מ'האָט אָנגעהויבן זוכן דריידלעך, און 'דיפּלאָמאַטיע', און 'פּאָליטיקע', און מאַכן קאָמיטן, און מאַכן אסיפות, און פירן אונטערהאַנדלונגען, און קריגן זיך פאַר די ביינקלאַך, און וואו מ'וועט ריידן **דעם** ענין און **יענעם** ענין, אַבי זיך אַרויסדרייען פון טאָן אַ מעשה בפועל, אויף שולל זיין די מעגלעכקייט פון "נוחה הארץ ליכבש לפניהם"!

האָט מען גלייך געזען, אַז מ'האָט גלייך אָנגעהויבן זאָגן – כדי צו מאַכן לייכטער דעם נסיון, – אַז מ'וויל ניט "קש ותבן", מ'וויל די שטחים! און מ'וויל דאָס לצמיתות! לכתחילה וויל מען **דעם** שטח, און דערנאָך וועט דורכגיין אַ משך זמן וועט מען דאַרפן אָפּגעבן אַ **צווייטן** שטח, ביז מ'וועט אָפּגעבן די אַלע ענינים, ביז עיר בה חנה דוד[242] – ירושלים!

מ'האָט ניט געהאַט אין זיך דעם תוקף צו זאָגן אַז דאָס איז מופרך לגמרי, און זאָגן פאַרוואָס דאָס איז מופרך, **ניט** דערפאַר וואָס מ'האָט אויסגעקליבן ברוב קולות, מיט דעם תנאי אַז ער זאָל אַזוי רעדן, נאָר דערפאַר וואס אַזוי האָט דער אויבערשטער אָנגעזאָגט **בתורתו**, וואָס "תורה זו לא תהי' מוחלפת", וואָס זי איז נצחית בכל המקומות ובכל המעמדים ומצבים, אַז מ'טאָר ניט אָפּגעבן אַן ענין, אַ זאַך, וואָס מאַכט אַן ענין אַז נוחה הארץ ליכבש לפניהם!

האָט מען אָפּגעגעבן נעפט! מען האָט אָפּגעגעבן שטחים! מ'האָט אָפּגעגעבן הרים וגבעות! – כמה וכמה ענינים וואָס זיי שטעלן אין סכנה – ר"ל היל"ת – יעדערן וואָס געפינט זיך אין אה"ק!!

וואָס דאָס איז געווען **קלאָר**, און דאָס האָבן געזאָגט מומחים לעניני צבא פון חו"ל פון צווישן גוים, און מ'האָט דאָס אָפּגעדרוקט **בגלוי** במכתבי עתים, אין צייטונגען, סיי אין חו"ל, סיי אין אה"ק, בשם אומרו; אַז דאָס האָבן געזאָגט מומחים לעניני צבא, און דאָס האָבן אויך געזאָגט מומחים לעניני צבא פון צווישן אידן אין אה"ק – אע"פ וואָס אַ טייל פון זיי האָט מען דערפאַר אַראָפּגעזעצט פון די ביינקלאַך; אַ טייל פון זיי האָט מען מכריח געווען זאָלן דערפון דערנאָך חרטה האָבן, און געבן אַ פירוש מסולף, אַ פאַרקרימטן פירוש, ניט דאָס האָבן זיי געמיינט, און ניט דאָס האָבן זיי געזאָגט; און אויף אַ טייל האָט מען עד כדי כך מטיל אימה געווען, אַז זיי האָבן **לכתחילה** געשוויגן.

און מ'האָט גע'טענה'ט: אַזוי ווי מ'דאַרף האָבן שלום, און אַזוי ווי דער צד שכנגד זיינען געוואָרן "אוהבי ישראל", ביז וואַנעט אַז די אַראַבער וואָס געפינען זיך במקום פלוני קוקן זיי אַרויס אַז אַ איד זאָל נאָר באַווייזן אַ רמז אַז ער וויל מיט אים מאַכן שלום, וועט ער **לויפן** און פאַלן אויף די העלדזער, און וועט אים קושן, "וישקהו" – **אַן** פינטעלאך, מיט אַן אמת'ע נשיקה[243], און דאָס פאַרזיכערט שלום פאַר קינדער און אייניקלאַך וכו'.

אַראָפּנעמען אויך דעם טעות – וואָס איז מלכתחילה קיין טעות ניט, און די אַלע וואָס קענען רעדן פריי האָבן לכתחילה געזאָגט אַז דאָס איז אַ סכנת נפשות ממש! – האָט געטראָפן

242) ע"פ ל' הכתוב — ישעי' כט, א.

243) ראה פרש"י עה"פ וישלח לג, ב. וראה לקו"ש ח"כ ע' 144 ואילך. וש"נ.

אַ דבר מאויים אין עיר חברון, אַז מ'האָט ר"ל געשאָסן אַ בחור, **ה' יקום דמו**, וואָס ער האָט ביי זיך ניט געהאַט קיין נשק – באמצע העיר!

וואָס דאָס האָט באַוויזן מיט וועמען מ'רעדט, און מיט וועמען מ'האַנדלט, נוסף וואָס פריער איז געווען בדיבור – דער ראש העיר (און ראשי שאר העיירות) האָט געזאָגט בגלוי וואָס ער וויל, און וועגן וואָס ער רעדט מיט די אַלע תושבי העיר, איז דאָ געווען ניט אַן ענין של דיבור נאָר אַן ענין של מעשה, אַ מעשה פון פקו"נ, וואָס דאָס איז אַן עולם מלא[244],

וואָס "יד הוי'" איז געווען אין דערויף – ניט ח"ו אַז ער זאָל געניזק'ט ווערן, דאָס קומט פון **לעו"ז**, וואָס דאָס איז "כגרזן ביד החוצב"[245] – אָבער עס איז געווען דער יד הוי' אַז מ'זאָל סוף כל סוף קומען אויף צו זען דעם **אמת**, וואָס ער איז בולט לעיני השמש, און וואָס אַלע אומי הארץ זעען דאָס! ס'מערניט געצייילטע מענטשן וואָס ליידער איז "יצרם אנסם", האָבן זיך אפילו דערפאַר אויך ניט דערשראָקן, און מ'האָט ניט געפונען עד היום הזה בגלוי ווער עס האָט אָפּגעטאָן די מעשה, והי' לא תהי', אַז מ'טענה'ט אַז עס איז געקומען דער שלום, און מ'דאַרף מערניט ווי אָפּגעבן נאָך אַ ביסעלע, האָט מען די אַלע ערבים אוהבי ישראל, ובפרט די ערבים וואָס זיצן אין דער און דער שטאָט עקובה מדם, האָט מען זיי אין קעשענע! זיי וואַרטן מערניט אַז מ'זאָל קומען צו זיי אַנטקעגן מיט אַ שמייכל!

ס'באַוואוסט **בכל העולם כולו** אַז די בעסטע בלשים, די בעסטע פון די וואָס קענען אויסגעפינען אַ דבר שבסתר, וואָס מ'דאַרף דערצו אָנקומען צו תחבולות און צו ערמומיות און צו געפינען איימיצן אין צד שכנגד וכו' – איז מפורסם בכל העולם כולו אַז דאָס זיינען די וואָס זיינען פאַרבונדן מיטן "מוסד", די וואָס זיי ווערן אָנגערופן "ש.ב." אין ארץ ישראל, ובפרט נאָך אין דערויף גופא מיטן "מוסד".

איז דורכגעגאַנגען וואָכן נאָך-אַ-נאַנד! מ'הערט ניט אַז מ'זאָל געפינען דעם וואָס האָט געשאָסן אָט דעם ישיבה בחור! דער איינציקער ביאור אין דערויף איז אַז **מ'וויל** אים **ניט** געפינען! וואָרום דעמולט וועט מען דאָך זיכער דאַרפן עפעס טאָן, און דעמולט קען דאָך זיין "מה יאמרו הגויים", וואָס וועט זאָגן דער **גוי**, במילא פאַרהאַלט דאָס די גוי'שקייט, דער "א-ל זר אשר בקרבך"[246], איז לעיני כל העמים כולם שעמט מען זיך ניט אַז מ'שיסט אַן אידן באמצע העיר, אין אַ שטאָט וואָס דאָרטן איז ניט אין אַ מדבר, און אין אַ שטאָט וואָס מ'איז פאַרבינדעטע און אָפּגעקויפטע מענטשן, דאָס וואָס מ'רופט דאָ אַן "אינפאָרמער", פון צווישן די אַראַבער פון וועלכע מ'האָט די אַלע ידיעות, וואָס ס'טוט זיך לפנים מן הפרגוד, פון **זייער** פרגוד, און מ'זאָגט אַז מ'ווייס ניט און מ'געפינט ניט, און מ'טוט **גאָרניט**, מיט דעם וואָס האָט געשאָסן דעם שלמה הקדוש, **ה' יקום דמו!**

און ס'דערגאַנגען **עד כדי כך**, אַז אין אַ טאָג נאָך דערויף וואָס די מעשה האָט געטראָפן, איז דאָס אַראָפּגענומען געוואָרן פון סדר היום פון די צייטונגען, מ'האָט אויפגעהערט **רעדן** וועגן דערויף, אַז ס'ליגט אַן ענין פון אַ חוב און אַ בטחון, אַז מ'זאָל געפינען **ווער** איז דאָס דער וואָס

---

244) ראה סנהדרין פ"ד מ"ה. רמב"ם הל' רוצח ושמירת נפש ספ"א.

245) ראה ראה סהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ג (ו, א ואילך). סה"מ מלוקט ח"א ע' נב ואילך. סה"מ מלוקט ח"ג ע' צט ואילך. ובכ"מ.

246) שבת קה, ב.

"ידיו שפכו את הדם הזה"[247], ווער עס האָט אים מסייע געווען, וואָס אָט די ידיעה מוז אויך אַרויסברייינגען צו אַ מעשה המתאים, אויף באַוואָרענען "למען ישמעו ויראו"[248].

איז די מחלוקת איז נאַר – וואָס איז מען דערגאַנגען און וואָס איז מען מעלים.

עס איז דאָ אַזוינע וואָס זאָגן אַז מ'ווייס ווער דאָס איז, און ווער עס האָט אים מסייע געווען. וואָס דאָס לייגט זיך אויפן שכל, וויסנדיק אַז בשעת מ'האָט גערדאַרפט געפינען "יאָסעלען" האָט מען איינגעלייגט אַ וועלט, און עס האָט אָפגעקאָסט אַ מטמון מיט געלט, און מ'האָט מסיח דעת געווען פון בטחון פון דריי מיליאָן אידן אין אה"ק! אַבי פאַנאַנדערשיקן מרגלים בכל העולם כולו, געפינען דעם יאָסעלע הידוע.

איצטער, אַז עס רעדט זיך וועגן שפיכת דמים אין עיר האבות, און ס'איז אַדורך געגאַנגען **וואָכן**, איז **"אין פוצה פה ומצפצף"**, וואו איז דער וואָס האָט דאָס געטאָן!!!

וכאמור די פלוגתא איז נאַר, צי אַז מ'וויל אים **מלכתחילה** ניט זוכן, וואָרום מ'האָט מורא אַז מ'וועט אים זיכער געפינען, וואָרום מ'ווייס אויף וועלכע וועגן **מ'קען** אים געפינען, פונקט ווי מ'האָט אויסגעפונען כל הענינים וואָס מ'האָט **געוואָלט** אויסגעפינען, ע"י מרגלים וואָס מ'האָט אין דעם מחנה פון די ערביים, **אין דער שטאָט**, כידוע און מפורסם – איך דערצייל דערביי ניט קיין סודות, **אַלע** ווייסן דערפון;

אָדער די צווייטע דיעה אַז מ'האָט אויסגעפונען, און **מ'ווייס** ווער דאָס איז, און אַז מ'וועט מפרסם זיין וועט מען מוזן דאַך עפּעס טאָן, וועט דאָס אָנרירן **פלוני בן פלוני**, וואָס דורך דערויף קען מען איינ'ברוגז'ן אַ צווייטן, וואָס ער וועט איינ'ברוגז'ן אַ פּערטן, ביז ס'וועט דערגרייכן צום אדם הגדול; איז מען געפאַלן אויף דער **המצאה**, אַז מ'וועט זאָגן אויף **אויפהערן** רעדן וועגן דעם! במילא וועט מען דאַך מסתמא פאַרגעסן אויף דעם גאַנצן ענין, וועט ווערן שאַ-שטיל, און ווי **זיי** רופן דאָס אָן, וועט ווערן **"שלום על ישראל"**[249]!

אָט דאָס איז דער **שלום**, וואָס צוליב אים וויל מען ר"ל **אָפּגעבן אַלץ!**

לא. ושלא כדעת הטועים אַז מ'וועט זיך אָפּשטעלן ר"ל ביי ירושלים עיה"ק; ס'איז מנוי וגמור וסבר אַז מ'דאַרף נאָר אָפּוואַרטן אויף דעם זמן המתאים, אַז די רוחות, אַז די געמיטער, וועלן זיך באַרואיקן, און מ'דאַרף צו דעמולט צוגרייטן אַ נוסח וואָס זאָל זיין אַזוי געשריבן, אַזוי שיין און אַזוי דיפּלאָמאַטיש און אַזוי פּאָליטיש, אַז קיינער זאָל ניט האָבן קיין טענות: דער צד שכנגד – ווייל מ'וועט אים אָפּגעבן ירושלים העתיקה וואָס דאָס איז די **אמת'ע** ירושלים; און דער צד שבפנים – דערפאַר וואָס מ'וועט אים דערלייגן אויף אַזאַ "טעלערל", וואָס דאָרט וועט זיך רעדן וועגן כמה וכמה ענינים אַרום, דרייענדיק אַרום און אַרום ניט דערמאָנענדיק די נקודה האמיתית, אַז מ'האָט **אָפּגעגעבן** ירושלים עיה"ק – ירושלים **העתיקה!**

וואָס כאמור, דאָ רעדט זיך איצטער ניט וועגן דעם ענין וואָס קדושת ירושלים מאָנט אַ באַזונדער מס"נ אין דעם ענין פון פקו"נ,

אָט די וואָס זאָגן ר"ל אַז מ'מעג אָפּגעבן אַ שטיקל אין גולן און שומרון און יהודה וכיו"ב, ווייסן

247) ע"פ לי הכתוב — פ׳ שופטים כא, ז.

248) ע"פ לי הכתוב — שם יג, יב. ועוד.

249) לי הכתוב — תהלים קכה, ב. קכח, ו.

זיי **אליין,** אַז זיי פסק'נען אַפּ דעם דין, אַז דער **זעלבער** טעם איז אויף "הר הבית", און אויף "ירושלים העתיקה", און אויף "ירושלים החדשה", און אויף "בני ברק", און אויף "כפר חב"ד", און אויף "קרית צאנז"; מיט **יעדער** חלק אין א"י, איז חל אָט די אַלע טעמים היל"ת, מיט וועלכע מ'באַגרינדעט דעם דין ר"ל, אויף אָפּגעבן אַן ענין און אַ שטאָט אָדער אַ שעל אויף דעם ספר – אויף דעם גרעניץ, וואָס דאָרטן איז נוחה הארץ ליכבש לפניהם!

נאָר מ'האָט זיי **צוגעזאָגט** אַז מ'וועט מפרסם זיין דעם דין אַז זיי זאָגן דאָס בנוגע צו יהודה ושומרון, און זיי וועלן גלייך מוסיף זיין אַז דאָס האָט קיין שייכות ניט צו שו"ע הלכות שבת וכו', **אָן קיין** טעם והסברה פאַרוואָס מ'זאָגט **פאַרקערט** פון שו"ע! און מ'לאָזט ניט מוסיף זיין דעם סעיף, אַז די זעלבע טעמים בכל התוקף איז חל כאמור אויף בני ברק, און אויף כפר חב"ד, און אויף תל אביב, און אויף חדרה, און אויף נצרת און אויף ירושלים העתיקה, און אויף ירושלים החדשה, און **כל ארץ ישראל כולה,** היל"ת!

און דאָ האָט מען געזען, מ'וויל זיך איינרעדן כאמור, אַז וויבאַלד אַז מ'האָט פאַרשוויגן די מעשה מיט שלמה הי"ד, און מ'האָט זיך איינגערעדט אַז דורך דערויף וועט זיין שטיל און רואיק, און דערנאָך האָט מען אַוועקגעזעצט אַ גרויסן 'דיפּלאָמאַט', און ער האָט דאָס אַ נאָמען געגעבן אַז דורך דערויף וועט זיין **שלום** על ישראל! ניט נאָר שקט! אָט דאָס איז די וועג צו דעם אמת'ן **שלום** – איז אין דרכי **הטבע,** דאָס איז געווען וואָס האָט ר"ל געעפענט אַ וועג, אַז מ'קען אָפּטאָן אין חברון אָט דעם ענין וואָס האָט זיך אָפּגעטאָן אין **דעם** שבת קודש, אין שנה השביעית, אין עיר האבות!

און דערווייל איז דורכגעגאַנגען זעקס און דרייסיק שעה, מ'הערט ניט קיין מעשה בפועל! עס איז **איין** אסיפה, און אַ **צווייטע** אסיפה...

לב. מ'האָט אָפּגעטאָן **גאָר** אַ גרויסע זאַך, אין רוסלאַנד פלעגט מען זאָגן אַז אין וואָס באַשטייט אַן עונש: "בראָסיט שוקו וו מאָריע"[250]! מ'האָט גענומען דעם אַראַבער און מ'האָט אים אַריינגעוואָרפן צווישן די אַראַבער! אָט דאָס איז דער עונש וואָס מ'האָט אים מעניש געווען?!

אַזוי איז ער געווען אין חברון, און האָט טאַקע געהאַט אַ גרויסן ביינקל, און האָט מסית געווען אַנטקעגן אידן, נאָר וואָדען, ער האָט זיך געדאַרפט איינהאַלטן, און האָט ניט געהאַט די אַלע מעגלעכקייטן מפרסם זיין דעתו. האָט מען באַוויזן אַ **תוקף הכי גדול:** מ'האָט אים אַוועקגעזעצט און מ'האָט אים אַוועקגעפירט און אַריינגעשטעלט אים אין אַ מקום וואָס ער איז **חפשי לנפשו,** ער קען טאָן און רעדן און זאָגן **אַלץ** וואָס ער וויל, און זאָגן דאָס אַלץ אַ "מעיאָר" – אַלץ אַ ראש פון חברון עיר האבות!

און תמורת זה געבן דעם ביאור הנכון: איז ער אַ מסית ומדיח, קומט דאָך אים אַן עונש! פאַרוואָס לאָזט מען אים אַרויס, און מ'שיקט אים אַרויס מיטן גאַנצן אופן? און מצד **בטחון,** האָט ער דאָרט מער מעגלעכקייט אויף מזיק זיין דעם בטחון פון אה"ק, ווי בשעת ער איז געזעסן אין חברון אונטער אַ משמר?!

---

250) = לזרוק דג (זאב-המים) לים.

מ'האָט דאָך אָבער **פּאָרט** מורא געהאַט "מה יאמרו הבריות"? **ניט פאַר אידן** – מיט אידן **רעכנט** מען זיך **ניט!** מיט **אידישקייט** רעכנט מען זיך **ניט!**

מ'האָט מורא געהאַט אַז מ'וועט פאַרלירן דעם גאַנצן אָרט וואָס מ'פאַרנעמט, אין דעם אָרט וואָס מ'דאַרף באַקומען געלט אָדער באַקומען נשק, אַז מ'וועט זען אַז מ'טרעט אויפן קאָפּ, **מ'שיסט יונגעלייט**... וואָס דער שלמה איז ניט דער ערשטער!

– עס איז געווען כמה וכמה לפני זה אַז מ'האָט **מכריח** געווען מ'זאָל **ניט מגלה זיין**, דאָס וואָס מ'האָט פאַרוואונדעט פלוני בן פלוני, צושלאָגן פב"פ, ביז אויך אין אַזאַ אופן אַז ס'געווען ר"ל מיתה, היל"ת. נאָר וואָדען, די **חכמה** איז בזה אַז מ'מאַכט דערפון אַ שוייג, כדי ניט אויפרייצן די געמיטער פון אידן, במילא קענען זיי אָפּטאָן די קינדער שבהם, די **ניט** פּאָליטיקע שבזה; וואָס אַ פּאָליטיקער אַז ער קוקט אויף אַ מענטשן וואָס ער איז "ישר הולך"[251] ער גייט מיט אַ גלייכע וועג און רעדט ע"פ האמת, און זאָגט וואָס ער טראַכט, קוקט ער אויף אים אַז דאָס איז אַ בטלן, און דאָס איז אַ פּיצל קינד, און הלואי זאָל ער זיך ניט דרייען צווישן די פּיס, און ניט שטערן אָנפירן ווי **מ'דאַרף** אָנפירן, ווי **מ'דאַרף** זיין אַ פירער...

פאַרוואָס טאַקע האָט מען דאָס געטאָן, מ'האָט זיך דערשראָקן כאמור – **ניט פאַר אידן**, מיט אידן דאַרפן זיי זיך ניט איינקערן, וועלן אַ פּאָר אינגלאַך מאַכן אַ טומל, וועט מען זיי לאָזן טומלען, און דערנאָך וועלן זיי זיך פאַנאַנדערגיין. לכל לראש וועט ניט זיין קיין ברירה וועט מען זיי לאָזן פאַרנעמען אַ שטח אויף אַ פּאָר וואָכן, און דערנאָך וועט מען זען: אָדער זיי וועט נמאס ווערן, אָדער מ'וועט זיי הייסן גיין, וכיו"ב.

מ'האָט זיך **דערשראָקן** אַז מ'וועט דערהערן אין **וואַשינגטאָן**, אַז מ'איז עד כדי כך האָט מען ניט קיין תוקף, אַז בשעת מ'שיסט אַ יונגן אידן, און מ'הרג'עט ר"ל באמצע הלילה אין אַן אָפענע שטאָט וואָס האָט זעכציק אָדער זיבעציק טויזענט איינוואוינער, ובאמצע הלילה שיסט מען און מ'וואַרפט 'גראַנאַדן', ביז ס'דאָ קרבנות, און עס ווערט נתפרסם אין **חו"ל, איידער** עס איז נתפרסם געוואָרן אין אה"ק! דאָרט האָט מען געפּרואווט אויך דערפון מאַכן אַ סוד! עכ"פ אָפּציען מיט נאָך עטלעכע שעה! איז דאָס נתפרסם געוואָרן אין חו"ל, מיט כמה שעות לפנ"ז, איז דאָרט קיין **ברירה** ניט געווען, מ'האָט דערזען וואָס פאַר אַ שמאַטעס ר"ל מ'איז!!! אַז מ'לאָזט זיך **ניט נאָר** טרעטן אויפן קאָפּ, נאָר **אויס'הרג'ענען ר"ל** אידן באמצע פון עיר האבות, און מ'וועט גאָרנישט ניט טאָן!!

איז האָבן אין זיך אַ תוקף צו טאָן וואָס **מ'דאַרף** טאָן – האָט דאָס נאָך ניט דערנומען די אַלע קרבנות מיט די גאַנצע בלוט ר"ל וואָס עס איז פאַרגאָסן געוואָרן זינט מ'האָט גע'חתמ'עט דעם חוזה האומלל, דעם אומגליקלעכן "קעמפּ דייוויד" חוזה, וואָס פון דעמולט אָן איז געוואָרן אַ ריבוי גדול פון מחבלים און קרבנות פון מחבלים כידוע און מפורסם – אע"פ וואָס די צנזורה אין אה"ק לאָזט דאָס ניט מפרסם זיין, ווייס מען אָבער אין חו"ל! און סוף כל סוף וועט מען זיך **דאָרטן** דערוויסן; אָבער די וואָס זיינען קובע את הקו **ווייסן** דערפון!

און אעפ"כ גייט מען מיט אָט דער שיטה, אַז וואו עס איז נאָר דאָ אַ **גוי**, איז צום אַלעם ערשטן זאָגט מען "ואנחנו כורעים ומשתחוים"[252]! דערנאָך וואַרט מען ער זאָל געבן אַ רמז וואָס

251) ל' הכתוב — מיכה ב, ז.

252) לשון תפילת 'עלינו לשבח'.

מען **מעג** טאָן, און וואָס מ'טאָר **ניט** טאָן. און בשעת ער האָט געגעבן דעם רמז, אַז דו מעגסט אָפדרוקן אין צייטונגן אַז דו וועסט זיך שטעלן בתוקף, האָט ער דאָס אָפּגעדרוקט אין צייטונג.

דערנאָך איז געקומען צוגיין אַ איד אַ **תמים**, און האָט געפרעגט: **טו** עפּעס **בפועל!** האָט מען קיין ברירה ניט געהאַט, איז וואָס האָט מען געטאָן? מ'האָט גענומען דעם אַראַבער און מ'האָט אים באַפרייט פון די השגחה עליו, מ'האָט אים אָפּגעפירט צווישן אַלע אַראַבער, און ער איז גלייך צוגעגייינגען לעבודתו אויף ר"ל טאָן דאָס וואָס ער טוט איצטער, עד"ז אויך חבירו. און בשעת מ'האָט גערעכנט אַז דאָס איז פּאַרט עפּעס ניט מספיק, האָט מען געטאָן אַ טובה אידן – מ'האָט **אויפגעריסן** פיר הייזער, צי זעקס הייזער, צי אַכט הייזער, צי צען הייזער.

מ'פאַרשטייט דאָך וואָס פאַר אַ רושם וועט דאָס מאַכן אויף די וואָס זיי פירן אָן מיט די מחבלים, ווי זיי וועלן זיך דערפאַר דערשרעקן, בשעת זיי זען אַז מ'רירט ניט אָן אפילו שערה אחת פון **קיינעם ניט**, וואָס מ'וויס **ברור** אַז זיי זיינען דערמיט פאַרבונדן! נאָר וואָדען "שפך חמתו על העצים ועל האבנים"[253], מ'האָט נאָר אויפגעריסן די הייזער.

איז **אמת** טאַקע, לפי מעמדם ומצבם, איז דאָס **אויך** אַ מעשה גבורה, דאָס איז היפך **הטבע** שלהם אין וועלכן זיי האָבן זיך מתרגל געווען יאָרן נאָכאַנאַנד, פירן אידן און אידישקייט און אה"ק, אין אַן אופן פון עבדים למצרים, עבדים לפלשתים, עבדים לערבים[254], עאכו"כ עבדים צו די אדונים וואָס זיצן דאָרט פון וואַנעט מ'באַקומט די געלט, און מ'באַקומט די נשק.

און ווי עס שטייט ביי חטא עה"ד "אכלתי ואוכל עוד"[255], מ'איז **מבטיח** אַז מ'וועט ווייטער אַזוי אויך זיך פירן, מ'וועט ח"ו **ניט** טאָן אַ זאַך וואָס וועט איינ'ברוגז'ן פלוני בן פלוני!

און אַז מ'האָט אָנגענומען אַ החלטה בנוגע צו חברון, האָט מען געפרעגט: נו, טוט דאָס עפּעס בפועל! האָט מען געענטפערט **בחשאי** – אָבער בחשאי איז דאָס צווישן אידן, און מ'האָט דאָס געענטפערט דרייצן מענטשן [אפילו דריי מענטשן איז שוין אויך ניטאָ קיין לה"ר, דערפאַר וואָס דאָס ווערט נתפרסם[256]] – האָט מען זיי געענטפערט: אַ מעשה בפועל קען מען ניט טאָן, וואָרום מ'דאַרף זיך ניט איינרייסן מיט 'וואַשינגטאָן'!

האָט מען אָפּגעטאָן דעם **קלקול** שבדבר: אויפרייצן די געמיטער אַז **מ'גייט** דאָס טאָן; מ'האָט דאָס **ניט** געטאָן בפועל אויף עפּעס וואָס באַוואָרענען, וואָס דאָס קען מען באַוואָרענען מערניט ווי ע"י מעשה בפועל;

לג. און דערנאָך איז כאמור, **איצטער זעט מען די תוצאות**, אָט דאָס וואָס האָט געטראָפן בש"ק אין "שנה השביעית שבת לה'" אין ארץ האבות, און **עד עתה** האָט מען ניט געכאַפּט קיין **איין און איינציקן** וואָס האָט גענומען אײנטייל, ניט קוקנדיק אויף דערויף וואָס מ'האָט 'אינפאָרמער', און מ'האָט ידיעות, און מ'וויס די אַלע וועגן ווי אַזוי מ'קען געפינען **איינעם**, און אַז מ'געפינט איינעם, איז דורך אים קומט מען צו צו אַ צווייטן, ביז וואַנעט מ'קומט אויך צו דעם וואָס איז געשטאַנען בראש.

וואָס אמת טאַקע גדול הרועה וואָס ער איז דער שומר די כבשה ווי זי געפינט זיך בין

253) ראה איכ"ר פ"ד, יד. רש"י ותוס' ד"ה איסתייעא – קידושין לא, ב.

254) ראה הנסמן בהע' 225.

255) ב"ר פי"ט, יב.

256) ראה ערכין טז, רע"א. שו"ע אדה"ז או"ח סרנ"ו סי"א. וש"נ.

שבעים זאבים[257], אָבער ווי געזעדט פריער[258] דאָס איז דער קשר מיט פ' בהר, און מיט ל"ג בעומר, אַז ס'וועט טאַקע זיין "וצויתי את ברכתי", ס'דאַרף אָבער זיין דערצו די **כלי**, און די כלי דאַרף זיין מלובש בדרך **הטבע**, וואָס דאָס איז אין דער תבואה פון שנה הששית.

וואָס דאָס איז אויך ווי דער פס"ד פון שו"ע, אַז אַלע ווייסן אַז "גדול הרועה", אַלע ווייסן אַז תורה ומצות דאָס זיינען די אמת'ע מגינים און מצילים פון אידן, אָבער **ר' יוסף קארו** האָט דאָס **אויך** געוואוסט! און די מפרשים זיינע האָבן דאָס **אויך** געוואוסט! און האָבן גע'פסק'נט, צוזאַמען מיט די **הונדערטער רבנים**[259] וואָס האָבן אָפּגעדרוקט זייער פס"ד **גלוי ומפורש**, אַז דאָס איז אַ סכנת נפש **ממש**! פיקוח נפש **ממש**! מ'זאָל אָפּגעבן אַ שעל פון די אַלע שטחים, מצד דעם דין פון פקו"נ!

און "לא ינום ולא יישן שומר ישראל"[159], אַז ניט קוקנדיק אויף די נאַרישקייטן, און אויף די טעותים, און אויף "יצרו אנסו"[260] פון פב"פ, און פון אַ צווייטן, און אַ דריטן, וועט דער אויבערשטער זיך מרחם זיין ברחמיו הגדולים, און וועט ניט קוקן אויף קיינע חשבונות,

און וויסנדיק בפרט נאָך אַז "כלו כל הקיצין"[261], און אַז ער האָט צו טאָן מיט אַ בשר ודם, וואָס יצרם אנסם, און אידן קענען שוין מער ניט וואַרטן, מ'מוז אַרויסגיין פון גלות!

לד. און דאָ קומט אַריין נאָך אַ מאמר פון רשב"י, וואָס ער זאָגט דאָס אין מד"ר אין שה"ש[262], מיט אַ גאַנצן סיפור און אריכות המעשה: וואָס נקודת המעשה איז, אַז ס'געווען אַ פּאָרפאָלק וואָס זיי זיינען געווען נשואים עשר שנים, און ביי זיי איז ניט געווען קיין קינדער, האָט מען געוואָלט ווי ע"פ דין תורה, אַז[263] נשא אשה עשר שנים ולא ילדה, דעמולט איז דאָס אַן ענין וואָס קומט לידי פירוד. איז מען אַוועקגעגאַנגען צו רשב"י.

האָט רשב"י גע'פסק'נט אַ מאָדנע הלכה, אַז פונקט אַזוי ווי זייער צוזאַמען קומען זיך בשעת דער חתונה, איז געווען מתוך משתה וסעודה, אַזוי איז אויך די הכנה צו דעם פירוד און די הקדמה לזה, איז לכל לראש דאַרף מען מאַכן אַ סעודה.

זיינען אַוועקגעגאַנגען דער פּאָרפאָלק און מ'האָט געמאַכט אַ סעודה, און אַ סעודה ע"ד ווי מ'מאַכט צו אַ חתונה, איז געווען "וישתו וישכרו עמו"[264], ביז וואַנעט אַזוי האָט אויך געטראָפן מיטן בעל, אַז ער איז געווען ביז אין אַן אופן פון "וישכרו", ביז וואַנעט ער איז אַנטשלאָפן געוואָרן, און מתוך החיבה, מתוך הקירוב וואָס ס'געוואָרן עי"ז, האָט ער געזאָגט דער פרוי: אַז אמת טאַקע ס'דאַרף זיין פירוד, נאָר וואָדען "טלי חפץ טוב" וואָס איר געפעלט – אַז כאָטש אפילו מ'גייט זיך פאַנאַנדער, קען זי אויסקלייבן וועלכן חפץ זי וויל וואָס געפינט זיך בבית, און דאָס מיט זיך מיטנעמען.

בשעת ס'געווען דער "וישתו וישכרו עמו", האָט זי געזאָגט לעבדי' ולשפחותי' אַז מ'זאָל מיטנעמען דעם בעל וואָס ער האָט דעמולט געשלאָפן, און זי איז געגאַנגען צוזאַמען ווי מ'האָט אים געטראָגן, **לבית אבי'**.

---

257) ראה אסת"ר פ"י, יא. תנחומא תולדות ה.
258) סכ"ב ואילך.
259) ראה ברכ"י חו"מ סכ"ה סקכ"ט.
260) סנהדרין צז, ב.
261) ראה רמב"ם הנסמן בהע' 106.
262) פ"א, ד.
263) יבמות סד, א. רמב"ם הל' אישות פט"ו הי"ד.
264) ל' הכתוב — מקץ מג, לד.

בשעת ער האָט זיך אויפגעכאַפּט פון שלאָף, האָט ער געפרעגט וואו געפינט ער זיך? האָט מען אים געזאָגט בבית אבי'. האָט ער געפרעגט וואָס טוט ער דאָרטן, וואָס האָט ער צו טאָן בבית אבי'? האָט זי אים געענטפערט: אַז וויבאַלד אַז ער האָט איר געזאָגט אַז זי קען מיטנעמען מיט זיך דעם חפץ טוב ויקר, האָט זי ניט קיין בעסער'ן חפץ טוב ווי איר מאַן, האָט זי אים מיטגענומען!

מ'האָט דערהערט אַזאַ מעשה, איז מען ווייטער געגאַנגען צו רשב"י. האָט רשב"י אויף זיי מתפלל געווען און זיי זיינען געבענטשט געוואָרן בזרעא חי' וקיימא. און ווי ער איז דערנאָך ווייטער ממשיך אַז "מה הקב"ה פוקד עקרות", איז "כך צדיקים פוקדים עקרות".

וואָס דאָס איז אויך אַ שייכות ויש לקשר, מיט אָט דאָס וואָס נשיא דורנו האָט דערציילט: אַז ביים מיטעלן רבי'ן איז געווען מופתים ל"ג בעומר[265], און דאָס איז געווען בעיקר בנוגע צו קינדער,

– אָט דאָס וואָס רשב"י האָט דעמולט מגלה געווען, אַז "מה הקב"ה פוקד עקרות" אַזוי אויך רשב"י פוקד עקרות, במילא אַז ס'קומט ל"ג בעומר וואָס דאָס איז "יום שמחתו", און דעמולט איז "כל עבודתו אשר עבד בו כל משך ימי חייו"[266] איז "הימים האלו נזכרים ונעשים"[267] –

איז אויך אַזוי געווען ביים מיטעלן רבי'ן וואָס ער איז געווען דער צדיק של דורו.

לה. וואָס דאָס איז אויך בהמשך צו דעם שטורעם וואָס מ'מאַכט בנוגע צו דעם חינוך פון קינדער, וואָס עקרות איז דאָך דאָ כפשוטו, און אויך ר"ל אַז דער פאָטער מיט דער מוטער לעבן מיט **איין** סאָרט לעבן, און די קינדער לעבן מיט אַן **אַנדער** סאָרט לעבן, דעמולט האָבן זיי צווישן זיך קיין שייכות ניט, דאָס איז ניט קיין יחס און אַ פאַרבונדנקייט, צווישן עלטערן מיט קינדער.

בשעת זיי ווערן דערנאָך נתקרב און עס איז ניכר אַז דאָס איז "והשיב לב אבות על בנים"[268],ביידע גייען צוזאַמען אין דער "ושמרו דרך הוי'"[43], וואָס דאָס איז אַ **ריכטיקער** גיין, און אַן **אייביקער** גיין, און אַ **געזונטער** גיין, דעמולט ווערט דער ענין וואָס "צדיקים פוקדים עקרות".

דערנאָך איז ער ממשיך איך שהש"ר, אַז פונקט אַזוי ווי דאָס איז געווען אין דעם סיפור, אַזוי איז אויך ביי דעם אידן מיטן אויבערשטן [וואָס אין שה"ש רעדט זיך דאָך אַלץ אַז די אידן מיטן אויבערשטן זיינען זיי בדוגמא ווי איש ואשה, בעל ואשתו[269]], זאָגן אויך די אידן אַז זיי האָבן ניט קיין חפץ טוב, קיין בעסערן ווי דער אויבערשטער אַליין!

און מה-דאָך אַז ווי רשב"י האָט אויסגעפירט און דער אויבערשטער האָט מסכים געווען, אַז זי האָט מיטגענומען דעם חפץ טוב, דעם בעל, איז דאָס איז דערנאָך געוואָרן אַ "בנין עדי עד" אין "דור ישרים יבורך"; אַזוי אויך איז ער מסיים אין מדרש: אַז אידן זאָגן צו דעם אויבערשטן אַז ער איז זייער חפץ טוב, און זיי נעמען אים מיט מיט זיך, איז דער אויבערשטער ממלא בקשתם.

---

265) "היום יום" – ח"י אייר.

266) תניא אגה"ק סימן ז"ך (קמז, סע"ב-רע"א).

267) אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בספר תיקון שובבי"ם. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

268) מלאכי ג, כד.

269) ראה פרש"י לשה"ש בתחלתו. **ועוד**.

לו. ויהי רצון והוא העיקר, אַז פון די אַלע מעשינו ועבודתינו במשך זמן הגלות[270], כולל אויך די פעולות וואָס זיינען פאַרבונדן מיט יום שמחתו און שמחה גדולה פון רשב"י, ובעיקר ובמיוחד די פעולות וואָס זיינען פאַרבונדן מיט בנים און בנות וואָס "הם הכירוהו תחלה"[271],

זאָל מען בקרוב ממש זען דעם מילוי ובעיני בשר, ווי אַזוי דער אויבערשטער, וואָס ער איז דער חפץ טוב פון **יעדער** אידן און פון **אַלע** אידן, און ער געפינט זיך מיט די אידן בגלותם, פונקט ווי מ'זאָגט דאָס אין **התחלת** המשל,

קומט דאָס דערנאָך אַרויס און "כדאי הוא ר"ש"[47] אַז ס'קומט אַרויס בפועל, אַז עס ווערט דער איש ואשה ביחד, דער אויבערשטער מיט אידן אין אַן אופן וואָס "ישראל ומלכא בלחודוהי"[272], און עס ווערט דער "מעשיהם של צדיקים" – "ועמך כולם צדיקים"[273], תורה ומצותי', אַז עס איז דאָ די הולדות, ביז אויך אין תולדות בפועל.

און מ'גייט "בנערינו ובזקנינו בבנינו ובבנותינו"[23], און ווי גערעדט פריער[222], דער אויבערשטער גייט מיט מיט יעדער אידן, ניט לפניו, נאָר **צוזאַמען** מיט אים, און מ'גייט מקבל זיין פני משיח בגאולה האמיתית והשלימה, ובמהרה בימינו ממש.

* * *

צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדה"ז (בבא הרביעית פ"א), ניע זשוריצי.

* * *

לז. עס איז דאָך "מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם"[274] –

און אַזוי ווי עס איז געווען עוללים ויונקים – בלעה"ר – בכל קצוי תבל, און זיי האָבן געמאַכט דעם ענין פון "יסדת עוז" – וואָס "אין עוז אלא תורה"[275], צוזאַמען מיט אירע מצוות, וואָס "גדול לימוד שמביא לידי מעשה"[22] – וואָס אין דערויף איז די גדלות און עוז שבתורה, אַז דאָס קומט אַרויס אויך אין מעשה,

צוזאַמען מיט ווי זיי האָבן דאָס מצרף געווען מיט מעשה הברכה, וואָס דאָס איז בדוגמא ווי תפילה;

און מעשה הצדקה, און מיט הבטחות[276] – מיט מחשבות טובות – בנוגע צו מעשים טובים במשך כל ימי השנה,

קען מען דאָך מאָנען ביי דעם אויבערשטן – און דער עיקר: דער אויבערשטער דאַרף ניט האָבן מ'זאָל מאָנען ביי אים, נאָר "טרם יקראו אני אענה"[277] – אַז ס'זאָל זיין בתכלית דער להשבית אויב ומתנקם, באיזה צורה ואופן שיהי'.

און מ'זאָל זיין כמדובר[222], אין די לעצטע טעג פון גלות אין אַן אופן וואָס "לכל בנ"י הי' אור במושבותם", און "והיו מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך",

---

270) ראה תניא רפל"ז (מו, ב).

271) סוטה יא, ב.

272) ראה זהר ח"א סד, א-ב. רח, ב. ח"ג לב, א.

273) ישעי' ס, א.

274) תהלים ח, ג.

275) מדרש תהלים עה"פ. שהש"ר פ"א, ד. פ"ב, ג (ג). וראה ויק"ר פל"א, ה. יל"ש בשלח רמז רמד. ועייג"כ זבחים קטז, סע"א.

276) ראה שו"ע או"ח סתקע"א ס"ג.

277) ישעי' סה, כד.

און מתוך מנוחה ושמחה וטוב לבב, וועט מען זיך גרייטן צו קבלת פני משיח צדקנו בעגלא דידן, אין אַן אופן פון "בנערינו ובזקנינו . . בבנינו ובבנותינו".

לח. וואָס דערפאַר איז אויך – כמדובר לעיל – וועט מען ממשיך זיין מיטן שטורעם – עכ"פ דעם אסרו חג פון ל"ג בעומר, און מה טוב נאָך אַ טאָג, און נאָך אַ טאָג, כפי צורך העבודה, אויף פאַרפעסטיקן ביי די קינדער וואָס האָבן זיך משתתף געווען אין די תהלוכות, און אין די אסיפות, און אין די כינוסים, וואָס זיי זיינען פאַרבונדן מיט שמחתו של רשב"י, וואָס דאָס איז אַ שמחה גדולה.

און די וואָס האָבן **זוכה** געווען אויף צו טאָן אין דעם אין ל"ג בעומר און הכנות פון ל"ג בעומר, וועלן זיכער נעמען אַ חלק בראש אויך אין דעם המשך, און זיכער וועלן צו זיי נאָך צוקומען כו"כ, וואָס "ברוב עם הדרת מלך"[278],

זאָל אויך זיין בהצלחה רבה דער המשך פון דער פעולה, נוסף אַז די פעולה אַליין וועט זיין אין אַן אופן פון פעולה נמשכת,

און מ'וועט מוסיף זיין, מתוך שמחה גדולה – ע"פ ציוויו של רשב"י – אין תורתו אומנתו, אין די קביעות עתים בתורה וואָס איז דאָ ביי יעדער אידן, אין לימוד התורה וואָס איז דאָ ביי ילדי ישראל, און אין לימוד התורה וואָס איז דאָ ביי די מיידלאַך פון אידן,

וואָס ווי דער אַלטער רבי פסק'נט אָפּ אין הל' ת"ת בסיום וחותם פון פ' ראשון[279], אַז אין די אַלע מצוות וואָס נשים ובנות זיינען מחויבות, זיינען זיי אויך שייך און דאַרפן לערנען די הלכות וואָס זיינען דערמיט פאַרבונדן, און ווי דער רבי נשיא דורנו דער רבי דער שווער האָט אויך מסביר געווען[280] דער גודל הענין, אַז אויך נשים ובנות זאָלן לערנען פנימיות התורה – תורת החסידות, וויבאַלד אַז דאָס איז דער דרך לאהבתו וליראתו, ע"י שיתבונן – ווי דער רמב"ם פסק'נט אָפּ אין הל' יסוה"ת בתחלתו[281].

און אהבת ה' און יראת ה' איז דאָך ווי ער זאָגט אין די הקדמה פון ספר החינוך [וואָס ווערט געבראַכט אַלס אַ יסוד אפי' צווישן פוסקים, און עס ווערט געבראַכט אַלס אַ יסוד אין ספהמ"צ פון צ"צ, און מ'זעט דאָס ווי ער ברייננגט דאָס אַראָפּ בפירוש ובגלוי] – שרייבט ער בהקדמתו אַז "שש ערי מקלט תהיינה לכם"[282] – וואָס דאָס איז אַ סימן אויף די שש מצוות וואָס חיובן איז אַ חיוב תמידי ובכל אחד, סיי זכרים און סיי נקבות, און הויבט אָן גלייך רעכענען: אמונת ה', אהבת ה', און יראת ה', וואָס צו די אַלע זאַכן קומט מען צו ע"י לימוד החסידות[283].

וואָס דאָס איז דאָך אויך פאַרבונדן במיוחד מיט רשב"י, וואָס עבודתו און זיין לעבן איז דאָך געווען אין אַן אופן פון אהבה הכי גדולה – בחד קטירא אתקטרנא בי' אחידא בי' להיטא[284] – מיט די אַלע לשונות וואָס ער האָט זיי געזאָגט בל"ג בעומר, ווי פאַרשטאַנדיק, וואָס דאָס איז וואָס ער האָט געזאָגט ביום ההילולא וההסתלקות שלו, וואָס דאָס איז אהבת ה', וואָס דאָס ווערט ע"י שיתבונן, כאמור לעיל.

---

278) משלי יד, כח.

279) סי"ד.

280) ראה סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 296. 300.

281) פ"א ה"ו.

282) מסעי לה, יג.

283) ראה גם לקו"ש ח"ז ס"ע 268 ואילך. חי"ז ע' 494 בשוה"ג. ועוד.

284) זח"ג רפח, א. רצב, א.

און ער האָט דאָס איבערגעגעבן און "פתח"[20] – דורכגעטראָטן די וועג, אַז דאָס קען טאָן ביז "רביי דעלמא"[118] – אפי' קינדער וואָס מ'נעמט זיי פון וועלטישע הייזער און מ'נעמט זיי אַרויס פון וועלטישע זאַכן, ווערן זיי אין אַן אופן אַז זיי לערנען אויך פאַרשטיין פנימיות התורה, און ביי זיי איז דער לימוד ווי תורה וויל – לימוד המביא לידי מעשה, מיט די אַלע מעש"ט והנהגה טובה, אָנהויבנדיק נאָך פון "בוצין בוצין מקטפי' ידיעא"[285] – נאָך פון קינדוווייז אָן, אַנערקענט מען אַז דאָס איז "זרע ברך ה'"[286] און "הם הכירוהו תחילה"[271] – זיי האָבן איבערגענומען די שליחות פון די קינדער ביי ימי צאתך מאמ"צ, וואָס דעמולט זיינען זיי געווען הם הכירוהו תחלה,

און "כימי צאתך מארץ מצרים"[287], אַזוי וועט דאָס זיין "אראנו נפלאות" אין די איצטיקע גאולה פון דעם איצטיקן גלות.

לט. מ'דאַרף דאָך האָבן אַז ס'זאָל זיין אין אַן אופן של שמחה, וביחד עם זה דאַרף מען דאָך האָבן אַז ס'זאָל זיין אין אַן אופן מסודר:

וועט מען זיכער גלייך מאַכן אַן אסיפה, ע"ד ווי מ'האָט געמאַכט **ערב** ל"ג בעומר, אַזוי אויך בסיום **וחותם** פון ל"ג בעומר, ווי אַזוי מ'זאָל דאָס מסדר זיין באופן הכי טוב, סיי דאָ, סיי אין די אַלע ערטער וואָס מ'הערט די רייד דורכן "הוק-אַפּ" (ווי זיי רופן דאָס אָן) וכיו"ב, סיי אין די ערטער וואָס מ'וועט דאָס איבערגעבן אַהינצו לאחרי זמן.

וכאמור לעיל, דאָ איז ח"ו ניטאָ דער ענין פון "לא תוסיף"[288] – טאָמער וועט מען ווענן ממשיך זיין די הכנות און די פעולות נאָך אַ טאָג, אויך נאָך אַ טאָג, איז תבא עליהם ברכה, וכל המרבה הרי"ז משובח;

און די התחלה זאָל זיין דורך די וואָס זיינען געשטאַנען בראש פון דער ענין התהלוכה והמבצע **דאָ**, אין די ד' אמות פון נשיא דורנו דער רבי דער שווער, וועלן זיי גלייך זאָגן לחיים, ולחיים ולברכה אויף אַ כוס מלא,

און דאָס זאָל זיין דער פורץ גדר[289] – אָט די שמחה ביי **זיי**, און ביי אַלע **אַרום** זיי, עאכו"כ די וואָס האָבן שוין אָנגעהויבן טאָן אין דעם.

אַז ס'זאָל זיין דער הולך ומוסיף ואור, און אויפשטעלן אין דער פולסטער מאָס, און דער פולסטער צאָל פון שלימות העם, און זיי וועלן מיטנעמען מיט זיך די תורה בשלימותה – שלימות התורה, און זיי וועלן באַוואָרענען דעם שלימות הארץ, און מ'וועט פאַראייניקן די אַלע דריי זאַכן צוזאַמען,

און דאָס וועט נאָכמער צואיילן דעם "קץ שם לחושך"[290] – דעם חושך פון דעם גלות, און ס'וועט זיך ענדיקן דער גלות בעגלא דידן ממש, און ס'וועט זיך אָנהויבן די **אתחלתא** דגאולה[291], און די גאולה ממש, בתיכף ומיד כל הענינים ביחד בשעתא חדא וברגעא חדא, פונקט אַזוי ווי

285) ברכות מח, א.
286) ישעי' סא, ט.
287) מיכה ז, טו.
288) ואתחנן ד, ב.

289) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך.
290) איוב כח, ג. וראה ב"ר פפ"ט, א.
291) ראה לקו"ש ח"ה ע' 141. וש"נ.

דער "אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא"[292] – די עבודת התשובה איז דאָך אויך "בשעתא חדא וברגעא חדא"[293],

אַז נאָך איין רגע אין גלות, וועט גלייך קומען דער רגע פון גאולה האמיתית והשלימה, ווי ס'שטייט בנוגע צו יצ"מ, אַז כיון שהגיע הקץ, לא עכבן אפי' כהרף עין[294],

עאכו"כ איצטער אַז עס איז שוין "**כלו** כל הקיצים"[260], איז דאָך זיכער אַז דער אויבערשטער וועט ניט מעכב זיין זיך, און יעדער אידן, און אַלע אידן אפי' כהרף עין,

און מ'וועט גיין טאַנצן אַנטקעגן משיח צדקנו, ובקרוב ממש!

* * *

כ"ק אדמו"ר שליט"א הורה להרב י.י.ה. לומר לחיים, ושאל: וואו איז אייער סגן?. אח"כ אמר: דאָ איז געווען דער ראש המדברים ביי דער תהלוכה – ווי גרויס איז דער כוס? (אמר בחיוך:) ער האָט גערעדט אַ סאַך לייגגער! לחיים ולברכה.

אח"כ הכריז: ווער ס'וויל זיך מצטרף זיין, איז תבא עליו ברכה, אָבער – אויף **שנעל**, **ב**אַלד קומט משיח...

התחיל לנגן "הושיעה את עמך" (ומחה כפיו בחוזק).

אח"כ אמר: די וואָס דאַרפן מאַכן אַ ברכה אחרונה, וועלן זיכער מאַכן אַ ברכה אחרונה.

טרם צאתו התחיל לנגן "כי בשמחה".

---

292) ראה זח"ג (רע"מ) קנג, ב. לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובכ"מ.

293) זח"א קכט, ב.

294) מכילתא ופרש"י בא יב, מא.

נדפס

לזכות

כבוד קדושת

אדוננו מורנו ורבינו

מלך המשיח

שליט"א

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד